

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары	2	Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан	2
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....	23	Постановления судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан	23
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....	50	Постановления судебной коллегии по административным делам Верховного Суда Республики Казахстан	50
Соттардың Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының нормаларын қолдануының сот практикасын қорыту	61	Обобщение судебной практики применения судами норм международных договоров Республики Казахстан	61

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по уголовным делам
Верховного Суда Республики Казахстан**

Қосымша жаза тағайындау

**ҚК-нің 99-бабы бірінші бөлігінің санкциясында
қосымша жаза тағайындау көзделмеген**

2022 жылғы 12 мамыр

№ 2уп-68-22

Алматы қаласының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының 2019 жылғы 29 қазандағы үкімімен:

Ш. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 99-бабының бірінші бөлігімен 10 жылға бас бостандығынан айыру жазасына сотталған, жазаны қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеуге белгіленген. ҚК-нің 51-бабына сәйкес Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге шығарып жіберу қосымша жазасы тағайындалған.

Сот үкімімен Ш. адам өлтіргені үшін кінәлі деп танылған.

Алматы қалалық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 18 желтоқсандағы қаулысымен үкім өзгеріссіз қалдырылған.

Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры наразылығында ҚК-нің 99-бабы бірінші бөлігінің санкциясында Қазақстан Республикасының шегінен мәжбүрлеу тәртібімен шығарып жіберу және Қазақстан Республикасының аумағына кіруге бес жылға тыйым салу түріндегі қосымша жазалар тағайындау көзделмегенін көрсетіп, Ш.-ға тағайындалған қосымша жазалардың күшін жоюды сұраған.

Сот іс бойынша заңның талаптарын сақтай отырып, сот тергеуін жан-жақты жүргізіп, объективті бағаланған, дәйектілігі жағынан ешбір күмән келтірмейтін нанымды дәлелдемелер жиынтығын негізге алып, Ш. үкімде сипатталған қылмыстық әрекетті жасағаны үшін кінәлі деген тұжырымға дұрыс келген.

Сотта анықталғандай, 2019 жылғы 4 шілдеде туындаған төбелес барысында Ш. Д.-ның сол жақ мойын тұсына бір рет пышақпен соққы жасап, оқиға орнынан бой тасалаған. Алған дене жарақаты салдарынан Д. ауруханада көз жұмған.

Көрсетілген фактілер Ш.-ның, куәлар С.-нің, Ә.-нің жауаптарымен расталады.

Ш.-ның қылмыс жасағаны дәлелдердің жиынтығымен толық дәлелін тапқан.

Оның іс-әрекеті дұрыс сараланған.

Ш.-ға негізгі жаза тағайындағанда, сот ҚК-нің 52-бабының талаптарын басшылыққа алып, оның жасаған қылмысының сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін, жеке басын сипаттайтын деректерді, қылмыстық жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін мән-жайларды толық ескерген.

ҚК-нің 55-бабының екінші бөлігінің ережелері қолдануға жатпайды, себебі ауырлататын мән-жай ретінде Ш.-ның қылмыс жасау кезінде алкогольдік масаң күйде болғаны танылған.

Сонымен бірге, сот заң талаптарына қайшы Ш.-ға қосымша жаза тағайындаған.

ҚК-нің 51-бабына сәйкес соттың қалауы бойынша шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу осы адамның Қазақстан Республикасының аумағына кіруіне бес жыл мерзімге тыйым салу қосымша жазасын тағайындауға мүмкіндіктер көзделмеген.

ҚК-нің 99-бабы бірінші бөлігінің санкциясында аталған қосымша жаза тағайындау көзделмеген.

Жоғарыда баяндалғанның негізінде, Ш.-ға тағайындалған қосымша жазаның күші жойылуға жатады.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған Ш.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерін өзгертті.

Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге шығарып жіберу және Қазақстан Республикасы аумағына кіруіне бес жыл мерзімге тыйым салу түріндегі қосымша жазаның күші жойылды.

Сот актілерінің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырылды.

Қосымша жаза тағайындау

ҚК-нің 51-бабында аталған қосымша жазаны соттың қалауы бойынша тағайындау құзыреті көзделмеген

2022 жылғы 16 маусым

№ 2уп-130-22

Шымкент қаласы Абай аудандық сотының 2019 жылғы 16 шілдедегі үкімімен:

Д. бұрын Шымкент қаласы Абай аудандық сотының 2016 жылғы 19 сәуірдегі үкімімен Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 24-бабының екінші бөлігімен, 188-бабы екінші бөлігінің 1), 2), 3) тармақтарымен, 188-бабының үшінші бөлігімен, 287-бабының бірінші бөлігімен кінәлі деп танылып, ҚК-нің 58-бабы үшінші бөлігінің негізінде түпкілікті 3 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға сотталған.

2017 жылғы 16 қазанда ҚК-нің 73-бабының негізінде өтелмеген жазасы 1 жыл 8 ай 2 күні бас бостандығын шектеу жазасына ауыстырылған.

- ҚК-нің 188-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағымен 3 жыл 6 айға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 60-бабының бірінші, төртінші бөліктері негізінде түпкілікті 3 жыл 9 айға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша жоғары мекемесінде өтеуге сотталған.

ҚК-нің 14-бабы бірінші бөлігінің негізінде Д.-ның іс-әрекетінде қылмыстардың қайталануы танылған.

Жазасын өтеу мерзімі 2019 жылғы 3 наурыздан бастап есептелген.

Жәбірленуші Д.-ның эпизоды бойынша қылмыстық құқық бұзушылық жасауға қатысуы дәлелденбеуіне байланысты, ол ҚК-нің 188-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағымен ақталған.

Сот үкімімен Д. алдын ала адамдар тобының сөз байласуымен бірнеше рет тұрғын үй-жайға заңсыз кіру арқылы бөтеннің мүлкін жасырын жымқырғаны үшін кінәлі деп танылған.

Осы үкіммен Н.-да сотталған, оған қатысты сот актілерін кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы өтінішхат келтірілмеген.

Шымкент қалалық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 18 қыркүйектегі қаулысымен сот үкімі өзгертілген.

Д.-ға ҚК-нің 51-бабы екінші бөлігінің негізінде қосымша жаза ретінде Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге шығарып жіберу тағайындалған.

Үкімнің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылып, прокурордың апелляциялық өтінішхаты қанағаттандырылған.

Шымкент қалалық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 6 қарашадағы қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз, сотталған Д.-ның апелляциялық шағымы қанағаттандырусыз қалдырылған.

Сотталған Д.-ның үкімнің сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілген мән-жайларда қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсінің дәлелденгендігі туралы сот тұжырымдары басты сот талқылауында объективті түрде зерттеліп, тиісті баға берілген дәлелдемелерге негізделген және істің нақты мән-жайларына сәйкес келеді.

Сотталғанның кінәсінің дәлелденуі мен қылмыстық іс-әрекетінің саралануы дауланбайды.

Д.-ның қылмыстық іс-әрекеті ҚК-нің 188-бабы үшінші бөлігінің 2) тармағымен дұрыс сараланған.

Бірінші сатыдағы сот Д.-ға жаза тағайындағанда, ҚК-нің 52-бабының талаптарын басшылыққа алып, оның жасаған қылмыстық құқық бұзушылығының сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін, қылмыстық жауаптылығы мен жазасын жеңілдететін және ауырлататын мән-жайларды ескеріп, сот актісінде жаза түрі мен мерзімін тағайындаудың уәждерін толық көрсетіп, жаза тағайындаған.

Алайда апелляциялық сатыдағы сот айыптау үкімін негізсіз өзгертіп, ҚК-нің 51-бабының екінші бөлігін басшылыққа алып Д.-ға жоғарыда аталған қосымша жаза тағайындаған.

ҚК-нің 188-бабы үшінші бөлігі 2) тармағының санкциясында сотталғанды Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге шығарып жіберу түріндегі қосымша жаза көзделмеген.

Ал ҚК-нің 51-бабында аталған қосымша жазаны соттың қалауы бойынша тағайындау құзыреті көзделмеген.

Сонымен қатар соттың бұл шешімі «Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысының 21-тармағында көзделген талаптарға да қайшы келеді.

Демек, сот өз бастамасымен сотталғанға Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу түріндегі қосымша жаза тағайындап, ҚК-нің 52-бабының бірінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасауға кінәлі деп танылған адамға осы Кодекстің Ерекше бөлігінің тиісті бабында белгіленген шектерде және осы Кодекстің Жалпы бөлігінің ережелері ескеріле отырып, әділ жаза тағайындалады деген талаптарын назардан тыс қалдырған.

Істің мұндай тұрғысында, сот алқасы апелляциялық сатыдағы соттың Д.-ға қатысты оны Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге шығарып жіберу түріндегі қосымша жазаны тағайындағаны заңға қайшы келеді деп есептейді. Сол себепті сотталған Д.-ға қатысты апелляциялық сатыдағы соттың қаулысы өзгертіліп, тағайындалған қосымша жазаның күші жойылуға жатады.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған Ш.-ға қатысты апелляциялық сатыдағы соттың қаулысын өзгертті.

Д.-ны Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге шығарып жіберу түріндегі тағайындалған қосымша жазаның күші жойылды.

Қаулының қалған бөліктері өзгеріссіз қалдырылды.

Адвокат А.-ның өтінішхаты қанағаттандырылды.

Үкімнің заңдылығы мен негізділігі

Жергілікті соттар сотталушының қылмыстық іс-әрекеттерін ҚК-нің 176-бабы төртінші бөлігінің «б» тармағымен, 228-бабымен дұрыс саралаған

2022 жылғы 16 маусым

№ 2ун-124-22

Түркістан облысы Сайрам аудандық сотының 2021 жылғы 19 шілдедегі үкімімен:

С. бұрын сотталмаған, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 176-бабы төртінші бөлігінің «б» тармағымен (1997 жылғы редакцияда) коммерциялық ұйымдарда басшы қызметін атқару құқығынан 3 жыл мерзімге айыра отырып, 7 жылға бас бостандығынан айыруға, жазасын қылмыстық-атқару жүйесінің орташа қауіпсіз мекемесінде өтеуге сотталған.

ҚК-нің 228-бабымен (1997 жылғы редакцияда) көзделген қылмыстық құқық бұзушылықты жасағаны үшін кінәлі деп танылып, ҚК-нің 71-бабы бірінші бөлігінің 3) тармағына сай қылмыстық жауаптылықтан бостатылған.

С.-дан «Қ» өндірістік кооперативінің (бұдан әрі – ӨК) пайдасына 61 009 600 теңге материалдық шығын, ал мемлекет пайдасына 1 830 288 теңге мемлекеттік баж өндірілген.

Сот үкімімен С. ӨК-нің төрағасы бола тұра, қызмет бабын пайдалана отырып, аса ірі мөлшердегі сеніп тапсырылған бөтеннің мүлкін қасақана ысырап етіп ұрлау нәтижесінде ӨК-ге және оның мүшелеріне жалпы 61 009 600 теңгеге материалдық залал келтіргені, сондай-ақ өз өкілеттіктерін осы ұйымның заңды мүдделеріне қарсы және өзі үшін пайда мен артықшылықтарды алу мақсатында ӨК-нің жер учаскелерінің аукцион арқылы сатылуына жол беріп, ӨК-нің және оның мүшелерінің құқықтары мен заңды мүдделеріне елеулі зиян келтіргені үшін кінәлі деп танылған.

Түркістан облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2021 жылғы 22 қазандағы қаулысымен сот үкімі өзгертілген.

«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің жиырма бес жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 4-бабы бірінші бөлігінің 1) тармағы қолданылып, 7 жылға бас бостандығынан айыру мерзімінің 2021 жылы 22 қазанға дейін өтелмеген 5 жыл 4 ай 27 күн бас бостандығынан айыру жазасының жартысы қысқартылып, С.-ға түпкілікті өтеуге 2 жыл 8 ай 13 күнге бас бостандығынан айыру жазасы белгіленген. ҚК-нің 63-бабы қолданылып, белгіленген бас бостандығынан айыру жазасы шартты деп саналып, сынақ мерзімі тағайындалған.

Бас Прокурор наразылығында С.-ға қатысты сот актілерімен келіспей, сот аудитордың қорытындысын дәлелдеме ретінде негізсіз

басшылыққа алғанын, сотталғанның соңғы сөз сөйлеу құқығы бұзылғанын көрсетіп, яғни істі сотта қарау барысында қылмыстық-процестік заңдардың дұрыс қолданылмауы салдарынан адамның заңсыз сотталуына әкеп соққандықтан, сот актілерінің күшін жоюды сұраған.

Адвокат У. қорғауындағы С.-ның мүддесін қорғап, келтірген өтінішхатында сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында заң талаптары бұзылғанын, төменгі сатыдағы соттар қорғаушы тараптың уәждерін негізге алмағанын, қылмыстық-процестік заңдарды дұрыс қолданбағанын көрсетіп, материалдық және процестік нормалардың сақталмауына жол берілгендіктен, заңсыз үкім шығарған деп есептеп, сот актілерін қайта қарауды сұраған.

Жәбірленуші тарап прокурордың кассациялық наразылығына және қорғаушы тараптың өтінішхатына қарсы пікір білдіріп, прокурор қорғаушы тараптың өтінішхатын негізсіз қолдағанын, аудиторлық тексеру тағайындау туралы қаулы бойынша апелляциялық сатыдағы сот заңды шешім қабылдағанын, тексерудің қорытындысы іс материалдарына тіркелген уақытта тараптар онымен келіспейтіндігі туралы өтініштер білдірмегенін, сондай-ақ С.-ға соңғы сөз сөйлеуге мүмкіндік берілгенін, сотталғанның кінәсі толық дәлел тапқанын көрсетіп, сот актілерін өзгеріссіз қалдыруды сұраған.

Сотталғанның айыптау үкімінің сипаттау-уәждеу бөлігінде көрсетілген мән-жайларда қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәсінің дәлелденгендігі туралы сот тұжырымдары басты сот талқылауында объективті түрде зерттеліп, тиісті баға берілген дәлелдемелерге негізделген және істің нақты мән-жайларына сәйкес келеді.

С. тағылған айып жәбірленушілер мен олардың өкілдерінің, куәлардың айғақтарымен және іс бойынша жинақталған басқа да дәлелдемелер жиынтықтарымен расталады.

Басты сот талқылауында С.-ның ӨК-нің төрағасы бола тұра, өзіне сеніп тапсырылған бөтен мүлікті ысырап етіп ӨК-ге және оның мүшелеріне материалдық залал келтіргені, сондай-ақ өз өкілеттіктерін осы ұйымның заңды мүдделеріне қарсы және өзі үшін пайда мен артықшылықтарды алу мақсатында ӨК-нің жер телімдерін аукцион арқылы сатылуына жол беріп, ӨК-нің және оның мүшелерінің құқықтары мен заңды мүдделеріне елеулі зиян келтіргені анықталған.

Өз кезегінде апелляциялық сатыдағы сот үкімнің заңдылығы мен негізділігін тексеріп, қорғаушы тараптың осы өтінішхатта көрсеткен уәждерін жан-жақты тексеріп, С.-ның кінәсі толық дәлелденген деген негізді тұжырымға келген.

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру органы қылмыстық іс бойынша ӨК-нің есеп-шотына түскен қаражаттардың қандай қажеттілікке

жұмсалғанын анықтау мақсатында 2020 жылғы 4 қарашада «Ж» ЖШС-ға аудиторлық тексеру тағайындау туралы қаулы қабылдаған.

Қорғаушы тарап аталған қаулымен келіспей, Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің (бұдан әрі – ҚПК) 106-бабындағы тәртіппен тергеу сотына шағымданған.

Түркістан қаласының мамандандырылған тергеу сотының 2020 жылғы 13 қарашадағы қаулысымен аудиторлық тексеру тағайындау туралы қаулы заңсыз деп танылып, оның күші жойылған.

Аталған қаулымен Түркістан облыстық прокуратурасы келіспей, апелляциялық сатыға өтінішхат келтіру нәтижесінде 2020 жылғы 30 қарашада тергеу сотының 2020 жылғы 13 қарашадағы қаулысы бұзылып, қылмыстық қудалау органының аудиторлық тексеруді тағайындау туралы шешімі негізді деп танылып, прокурордың өтінішхаты қанағаттандырылған.

Тергеушінің аудиторлық тексерісті «Ж» ЖШС-ға жүктеген әрекеті заң талаптарына қайшы келмейді. Өйткені аталған ЖШС-ға «Қазақстан аудиторлық ұйымдардың және аудиторлардың институты» кәсіби аудиторлық ұйымының мүшесі екендігі жөнінде 2017 жылғы 14 тамызда № 0009-ЮЛ санды куәлік берілген. Сәйкесінше аталған қаулының орындалуы ЖШС-ның маманына жүктеліп, оған қажетті құжаттар ұсыныла отырып ҚПК-нің 79-бабында көрсетілген құқықтары мен міндеттері түсіндірілген. Сондықтан өткізілген аудиторлық тексерістің қорытындысына күмән келтіруге негіз жоқ.

Бас Прокурор наразылығында Түркістан облысының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қабылдаған қаулысына күмән келтіріп, «Төрелік» ақпараттық жүйесінде бір-біріне қарама-қайшы екі қаулы тіркелгендігін көрсете отырып, қылмыстық іс бойынша шығарылған түпкілікті сот актілерінің күшін жойып, оларды қайта қарау үшін өз уәждерін келтірген.

Іс материалдарын зерделеу барысында анықталғандай, Түркістан облысының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының судьясы 2020 жылғы 30 қарашада жабық сот отырысын прокурордың, тергеушінің және адвокаттың қатысуымен заң талаптарына сай өткізіп, тергеу сотының тергеушінің аудиторлық тексеру тағайындау туралы қаулысы заңсыз деп таныған қаулысының күшін жойып, тараптарға қабылданған шешімді түсіндірген. Сондай-ақ қаулы көшірмесін тараптарға жолдаған.

Осы ретте прокурор апелляциялық сатыдағы сот қабылдаған қаулыға негізсіз күмән келтірген.

Сонымен қатар Бас Прокурор наразылығында сот тергеуі барысында сотталушы С.-ға соңғы сөз берілмей, оның құқықтары бұзылғандығын көрсеткен.

Алайда іс материалдарын зерделеу барысында анықталғандай, 2021 жылғы 12 шілдедегі басты сот талқылауында төрағалық етуші

сотталушы С.-ға соңғы сөз берген. Ол өзіне берілген құқықты пайдаланып, жалпы 2 сағат 36 минутқа созылған сөз сөйлеу кезінде азаматтық істер бойынша шешімдер ұсынуына байланысты төрағалық етуші сот тергеуін қайта бастап, ұсыну бойынша тараптардың пікірлерін тыңдап шешім қабылдаған. Кейін сотталушы С.-ға соңғы сөз берілген кезде ол бұрын айтылған соңғы сөзіне қосып алатыны жоқ екенін көрсеткендіктен, сот қылмыстық іс бойынша шешім қабылдау үшін кеңесу бөлмесіне кеткен. Демек бірінші сатыдағы сот заң талаптарына сай сотталушыға соңғы сөз беріп, ҚПК-нің 385-бабының талаптарының бұзылуына жол бермеген.

Төрағалық етуші сот тергеуінде тараптарға істің мән-жайларын жан-жақты және толық зерттеуге деген құқықтарын жүзеге асыруы үшін қажетті жағдай жасап, сот үкімінде С.-ның кінәлілігін дәлелдейтін жеткілікті дәлелдемелерге тиісті баға беріп, негізді тұжырым жасаған.

Қылмыстық істегі барлық дәлелдемелер жан-жақты, толық, объективті түрде зерттеліп, сот тұжырымдары үкімде негізделген. Істің нәтижесіне ықпал еткен қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнаманың өрескел бұзылуына жол берілмеген. Осыған орай сот баға берген дәлелдемелермен келіспеуге негізделген қорғаушы тараптың уәждері сот актілерін қайта қарауға негіз болатын қылмыстық-процестік заңның елеулі түрде бұзылуына жол берілгендігін растамайды.

Істің мұндай тұрғысында, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы мен қорғаушының өтінішхатта көрсеткен уәждері іс материалдарындағы дәлелдемелермен теріске шығарылуына орай негізсіз болып табылады.

Осылайша, сот алқасы бірінші сатыдағы сот заң талаптарын сақтай отырып, нақты деректерге баға беріп, әрбір дәлелдемені оның қатыстылығы, жол берілетіндігі, анықтығы, ал барлық жиналған дәлелдемелер өз жиынтығында қылмыстық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалап, С.-ның қылмыстық іс-әрекеттерін ҚК-нің 176-бабы төртінші бөлігінің «б» тармағымен, 228-бабымен дұрыс саралаған деген қорытындыға келді.

Сонымен бірге апелляциялық сатыдағы сот С.-ға жаза тағайындау кезінде оның жасаған қылмысының сипаты мен қоғамға қауіптілік дәрежесін, ӨК-гене және жәбірленушілерге келтірілген материалдық залалды толық өтегенін, жанұялы екенін, тұрғылықты мекенжайы барын, бұрын сотты болмағанын, зейнеткер екенін ескеріп, бас бостандығынан айырумен байланысты емес жазаны заңға сай тағайындаған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған С.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерін өзгеріссіз қалдырды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы және адвокат У.-дың өтінішхаты қанағаттандырусыз қалдырылды.

Үкімнің заңдылығы мен негізділігі

Сотталушының іс-әрекеттері ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігі 2) тармағымен дұрыс сараланған

2022 жылғы 21 маусым

№ 2уп-134-22

Шығыс Қазақстан облысы Аягөз аудандық сотының 2021 жылғы 6 қазандағы үкімімен:

Қ. бұрын Аягөз аудандық сотының 2021 жылғы 13 шілдедегі үкімімен Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК)190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен материалдық жауаптылыққа байланысты лауазыммен және қызметпен айналысу құқығынан 6 жылға тыйым сала отырып, 6 жылға бас бостандығынан айыру жазасына сотталған,

- ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен кінәлі деп танылып, материалдық жауаптылыққа байланысты лауазымды және қызметпен айналысу құқығына 5 жылға тыйым сала отырып, 5 жылға бас бостандығынан айыруға, ҚК-нің 58-бабының үшінші, алтыншы бөліктері арқылы материалдық жауаптылыққа байланысты лауазымды немесе қызметпен айналысу құқығына 6 жылға тыйым сала отырып, 6 жылға бас бостандығынан айыруға сотталған, жазаны қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі орташа мекемесінде өтеу тағайындалған.

Сот үкімі бойынша Қ. алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін алдау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен екі немесе одан да көп адамға қатысты аса ірі мөлшерде ақшаға құқықты иелену жолымен жымқырған.

Шығыс Қазақстан облыстық сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының 2021 жылғы 10 қарашадағы қаулысымен сот үкімі өзгеріссіз қалдырылған.

Бас Прокурордың наразылығында қылмыстық және қылмыстық-процестік заңдардың дұрыс қолданылмауы сотталған адамның іс-әрекетін дұрыс сараламауға әкеп соққандықтан, Қ.-ның іс-әрекетін ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағынан ҚК-нің 190-бабы үшінші бөлігінің 1) тармағына қайта саралап, 3 жылға бас бостандығынан айыру жазасын тағайындауды, 2021 жылғы 13 шілдедегі үкімімен тағайындалған жазасын ҚК-нің 58-бабының үшінші, алтыншы бөліктеріне сәйкес түпкілікті материалдық жауаптылыққа байланысты лауазымды және қызметпен айналысу құқығына 6 жылға тыйым сала отырып, 6 жылға бас бостандығынан айыру жазасын тағайындау көрсетілген.

Іс бойынша анықталғандай, Қ. Аягөз қаласының тұрғындары мен өзінің туыстарына аудандық мемлекеттік кірістер басқармасында экономика мен қаржы саласында әртүрлі қызметтерде жұмыс жасағанын, кейіннен «Т» консталтингтік компаниясында білімін жетілдіріп, мемлекеттік

сатып алулармен шұғылдану үшін жұмыстан шыққанын, тендерлерге «С» АҚ арқылы қатысатындығын, тендерге инвесторлар ретінде құйған ақша ай сайын 50 пайыз мөлшерде үстемемен қайтатындығын айтып сендіріп, 2019 жылы жәбірленуші Б.-ның - 2 075 000 теңге, Ш.-ның - 2 570 000 теңге, Б.-ның - 4 575 000 теңге және С.-ның - 948 000 теңге ақшаларын алдау арқылы жымқырған.

Сотталған Қ.-ның кінәсі жәбірленушілер Б., Ш., Б. және С.-лардың жалпы жиыны 10 168 000 теңге ақшасын аса ірі мөлшерде алаяқтық жолмен жымқырғаны сот отырысында зерделенген дәлелдемелер жиынтығымен бекиді.

Сот отырысында жәбірленушілер Б., Ш., К. және С. берген жауаптарында Қ.-ның «тендерге ақша салып көп мөлшерде үстеме пайда аласыңдар» деген алдауына сеніп, Қ.-ға пайда табу үшін қомақты мөлшерде ақша салымдарын жасағандарын, басында ай сайынғы салған ақшаларының үстемесін сұраған кездерінде алып отырғанын, алайда 2019 жылдың аяғына қарай пайдасы ретінде сұраған ақшаларын ала алмағандарын, кейіннен салған ақшаларын мүлдем ала алмағандарын, 2020 жылдың қаңтар айында өздерінің алданғандарын білгендігін көрсеткен.

Жәбірленушілердің Қ.-ға қомақты мөлшерде тендерге қатысып, пайда табу үшін ақша салғандары сотталған Қ.-ның оларға жазып берген қолхаттарымен, жәбірленушілердің сотқа ұсынған М. мен Қ.-ның «Вацап» мессенджерімен сөйлескен жазбаларымен, Е. есепшотына түскен ақша аударымдары туралы түбіртектермен, Е.-нің және Қ.-ның банк шоттарында қомақты мөлшерде ақша болғандығын көрсеткен банк ұсынған есепшоттарының үзінділерімен, куәлардың жауаптарымен, ақша айналымы туралы М.-ның жазған дәптерлермен, Аягөз аудандық сотының 2021 жылғы 13 шілдедегі үкімімен өз дәлелін тапқан.

Куә О. өз жауабында Қ.-мен танысқанын, сол кезде Қ. тендермен айналысып жүргенін, ол өзіне ақша салсаң, 10 күн сайын 50 пайызға көбейтіп беремін деп айтқанын, өзі Қ.-ның сөзіне сеніп, оның кәсібіне қомақты мөлшерде ақша салғанын, ол бастапқы кезде пайыздық үстемесін уақытылы қайтарып беріп отырғанын, соңғы кездерде ақшасын қайтармаған соң одан пайыздық өсімімен қайтарып берем деген қолхат жаздырып алғанын, өзі қарындасы О.-ның «Х» карточкасын алып, Қ.-ға берешек ақшаны осы карточкаға аудару керектігін айтқанын. 2020 жылғы желтоқсан айында анасы Б.-ның Қ.-ға 510 000 теңге ақша салғандығын естіп білгенін. Қ. анасына қырық пайыз мөлшерінде пайыздық үстемесімен қайтарып берем деп айтқанын анасынан естігенін көрсеткен.

Куә М., О. және А. ұқсас жауаптар берген.

Сонымен бірге 2021 жылғы 3 маусымдағы заттарды қарау хаттамасы бойынша Ш.-дан ақша аударғаны «Х», «К» үзіндісімен расталады. Оған сәйкес Ш.-ның есіпшотынан үзінділер, аударымдар

туралы мәліметтер алынған. Онда Қ.-ның есепшотына түскен аударымдар көрсетілген.

Сот Қ.-ның ешқандай тендерге қатыспағандығын анықтады. Куә Ш.-ның жаубында Қ.-ны танымайтынын, одан ешқандай тендерге салу үшін ақша алмағандығын, өзі жалдамалы жұмыспен айналысатынын, ешқашан тендерге қатыспағанын, келісімшартта көрсетілген өзінің жеке куәлігі бұрын жоғалтып алған куәлігінің деректері екендігін, келісім-шарттағы қол өзінікі еместігін айтқан. Куәлар Н., Т., А., Қ.-лардың еш уақытта тендерге қатыспағандығын көрсеткен.

Сондықтан сотталған Қ.-ның іс-әрекеттері ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігі 2) тармағымен дұрыс сараланған, себебі ол екі немесе одан да көп адамға қатысты бөтеннің мүлкін алаяқтық, яғни сенімді теріс пайдалану жолымен аса ірі мөлшерде бөтен мүлікке құқықты иемденіп, жымқырған.

Аяғөз аудандық сотының 2021 жылғы 13 шілдедегі үкімімен Қ.-ны 35 жәбірленушілерге аса ірі мөлшерде залал келтіріп, алаяқтық жасағаны үшін ҚК-нің 190-бабы төртінші бөлігінің 2) тармағымен кінәлі деп танылған.

Осылайша, осы қылмыстық іс бойынша Қ. дәл осындай қылмыстық әрекеттерімен қаржы пирамидасын құрған. Осыған байланысты жәбірленушілерге келтірілген залал жалпы сомасы бойынша есепке алуына жатады.

Прокурордың наразылығында келтірілген залалдың мөлшерін әрбір жәбірленушіге жеке-жеке бөлу және Қ.-ның іс-әрекетін ірі залал келтірді деп қайта саралау қажет деген уәждері негізсіз ретінде қанағаттандыруға жатпайды.

Сот Қ.-ға жаза тағайындаған кезде жасалған қылмыстың қоғамға қауіптілік сипаты мен дәрежесін және сотталғанның жеке басын, қылмыстық жауаптылық пен жазаны жеңілдететін мән-жайларды ескерген.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталған Қ.-ға қатысты жергілікті соттардың сот актілерін өзгеріссіз қалдырды.

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының наразылығы қанағаттандырусыз қалдырылды.

Жаза тағайындау

Сотталғандардың жасаған қылмыстық құқық бұзушылықтары ҚК-нің 50-бабының екінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтарға жатпайды

2022 жылғы 21 маусым

№ 2уп-136-22

Қызылорда облысы Қызылорда қаласы № 2 сотының 2021 жылғы 8 қазандағы үкімімен:

Ш., А., Ж. бұрын сотталмағандар, әрқайсысы ҚК-нің 216-бабының үшінші бөлігімен шот-фактура жазумен байланысты кәсіпкерлік қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, 1 жыл мерзімге бас бостандығынан айыруға, жазаларын қылмыстық-атқару жүйесінің қауіпсіздігі барынша төмен мекемелерінде өтеуге сотталған.

Осы үкіммен Ө. мен М. да сотталған, оларға қатысты наразылық келтірілмеген.

Сот үкімімен сотталғандар Ш., А. және Ж. адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен мүліктік пайда алу мақсатында іс жүзінде жұмыстарды орындамай, қызметтерді көрсетпей, тауарларды тиіп-жөнелтпей, шот-фактуралар жазу бойынша әрекеттер жасап, мемлекетке аса ірі залал келтіргені үшін кінәлі деп танылған.

Қылмыстық іс апелляциялық сатыда қаралмаған.

Бас Прокурор наразылықта сотталғандар Ш., А. және Ж.-лардың кінәларының дәлелденуі мен қылмыстық іс-әрекеттерінің саралануын дауламай, үкімді оларға қосымша жаза қылмыстық заң талабы бұзылып тағайындалуына байланысты өзгертуді сұраған.

Соттың сотталғандар Ш., А. және Ж.-лардың айыбына тағылған қылмыстық құқық бұзушылықты үкімде баяндалған мән-жағдайда жасаған деген тұжырымы сот отырысында егжей-тегжейлі, мұқият тексеріліп, тиісті бағасын алған дәлелдемелерге негізделген және ол наразылықта да дауланбайды.

Сонымен, сот Ш., А. және Ж.-лардың іс-әрекеттерін ҚК-нің 216-бабының үшінші бөлігімен дұрыс саралаған.

Негізгі жаза сотталғандарға ҚК-нің 52-бабы негізінде әділ тағайындалған. Ал қосымша жаза тағайындауда қылмыстық заңның талаптары бұзылған.

ҚК-нің 50-бабының бірінші және екінші бөліктеріне сәйкес белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру мемлекеттік қызметте, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, қаржы ұйымдарында белгілі бір лауазымдарды атқаруға не белгілі бір кәсіптік немесе өзге де қызметпен айналысуға тыйым

салудан тұрады және ол бір жылдан он жылға дейінгі мерзімге белгіленеді.

Сыбайлас жемқорлық және кәмелетке толмағандардың жыныстық тиіспеушілігіне қарсы, сондай-ақ ҚК-нің 132-бабының екінші, үшінші, төртінші және бесінші бөліктерінде, 133-бабының екінші және үшінші бөліктерінде, 345-1-бабының төртінші бөлігі мен 346-бабымен көзделген қылмыстарды жасағаны үшін аталған қосымша жаза өмір бойына тағайындалады.

Сонымен қатар, «Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 нормативтік қаулысының 22-тармағына сәйкес лауазымы бойынша міндеттерін атқаруына немесе белгілі бір қызметпен айналысуына байланысты қылмыс жасаған әрбір жағдайда, ҚК-нің 50-бабына сәйкес, сот жасаған қылмыстың сипатын ескеріп, сотталушының белгілі лауазымдарды атқару немесе нақтылы қызметпен айналысу құқығынан айыру туралы мәселені шешуге міндетті. Үкімнің қарар бөлімінде лауазымдар немесе қызметтің түрі нақты көрсетілуге тиіс. Атап айтқанда, сотталушының атқаруға құқығы жоқ лауазымдардың түрлерін анықтамай тұрып, оны қандай да бір салада немесе қандай да болмасын ұйымдарда жұмыс істеу құқығынан айыруға болмайды. Қосымша жазаның осы түрін тағайындай отырып, сот оның өмір бойына тағайындалуы ҚК-нің 50-бабының екінші бөлігінде тікелей көрсетілген қылмыстардың жекелеген санаттары үшін ғана көзделгенін ескеруі тиіс. Аталған тізбеге кірмейтін басқа қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру, егер қосымша жазаның осы түрі ҚК-нің санкциясында міндетті жаза ретінде көзделсе де тағайындалмайды. Мұндай жағдайларда сот қосымша жазаның осы түрін тағайындаудың жалпы негіздері мен шарттарын басшылыққа алуы тиіс, оларға сәйкес жаза бір жылдан он жылға дейінгі мерзімге тағайындалады.

Іс материалдарынан анықталғандай, сотталғандар Ш., А. және Ж.-лардың жасаған қылмыстық құқық бұзушылықтары ҚК-нің 50-бабының екінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтарға жатпайды.

Демек оларға белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру түріндегі қосымша жаза негізсіз тағайындалған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасы сотталғандар Ш., А. және Ж.-ларға қатысты бірінші сатыдағы соттың үкімін өзгертті.

Ш.-ға, А.-ға және Ж.-ға тағайындалған шот-фактура жазумен байланысты кәсіпкерлік қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру түріндегі қосымша жазаның күші жойылды. Оларға ҚК-нің 216-бабының үшінші бөлігімен коммерциялық ұйымдарда басшылық

лауазымдарды атқару құқығынан 10 жыл мерзімге айыру түріндегі қосымша жаза тағайындалды.

Үкімнің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылып, Бас Прокурордың наразылығы қанағаттандырылды.

Назначение дополнительного наказания

Суд, назначая осужденному дополнительное наказание в виде выдворения за пределы Республики Казахстан, нарушил требования части 1 статьи 52 УК

16 июня 2022 года

№ 2ун-131-22

Приговором Алмалинского районного суда города Алматы от 18 февраля 2021 года:

С., гражданин Республики Таджикистан, ранее не судимый, осужден по пунктам 2), 3) части 3 статьи 188 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 3 годам 6 месяцам лишения свободы с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности, с выдворением за пределы Республики Казахстан после отбытия основного вида наказания сроком на 5 лет.

Взыскан с С. материальный ущерб в пользу М. 210 000 тенге, П. 392 000 тенге, Б. 373 348 тенге, У. 392 000 тенге, Р. 392 000 тенге, А. 392 000 тенге, Х. 876 463 тенге.

Взысканы с С. в доход государства государственная пошлина в размере 30 273 тенге и в Фонд компенсации потерпевшим принудительный платеж в размере 58 340 тенге.

Приговором суда С. признан виновным в совершении тайного хищения чужого имущества, неоднократно, с незаконным проникновением в служебное помещение.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Алматинского городского суда от 14 апреля 2021 года приговор суда оставлен без изменения.

В ходатайстве осужденный С., не оспаривая доказанность своей вины и правильность квалификации, просит с учетом смягчающих обстоятельств назначить более мягкое наказание, предусмотренное санкцией статьи.

Выводы суда о доказанности вины С. в инкриминированных ему деяниях при обстоятельствах, указанных в приговоре, основаны на совокупности доказательств, всесторонне, полно и объективно исследованных в судебном заседании, никем не оспариваются.

Действия С. правильно квалифицированы по пунктам 2), 3) части 3 статьи 188 УК.

Основное наказание осужденному назначено соразмерно содеянному, с учетом требований статьи 52 УК, личности осужденного, обстоятельств, смягчающих уголовную ответственность и наказание. Оснований для снижения наказания осужденному не имеется.

Вместе с тем при назначении дополнительного наказания в виде выдворения за пределы Республики Казахстан судом допущено нарушение закона.

Так, санкция по пунктам 2), 3) части 3 статьи 188 УК не предусматривает дополнительное наказание в виде выдворения за пределы Республики Казахстан.

Суд, назначая по собственной инициативе осужденному С. дополнительное наказание в виде выдворения за пределы Республики Казахстан, нарушил требования части 1 статьи 52 УК, в соответствии с которыми лицу, признанному виновным в совершении уголовного правонарушения, назначается справедливое наказание в пределах, установленных соответствующей статьей Особенной части УК, с учетом положений Общей части УК.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении С.

Отменила назначенное С. дополнительное наказание в виде выдворения за пределы Республики Казахстан сроком на 5 лет.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Ходатайство осужденного удовлетворено частично.

Назначение дополнительного наказания

Санкция части 1 статьи 124 УК предусматривает дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью

7 июня 2022 года

№ 2ун-111-22

Приговором специализированного межрайонного суда по уголовным делам г.Нур-Султана от 10 сентября 2021 года:

П., ранее не судимый, осужден по части 1 статьи 124 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 6 (шести) годам 6 (шести) месяцам лишения свободы с лишением права занимать педагогические

должности и должности, связанные с работой с несовершеннолетними, сроком на 7 (семь) лет, с отбыванием наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

Срок к отбытию наказания исчислен с момента вступления приговора в законную силу.

На основании пункта 2) части 3 статьи 62 УК осужденному П. зачтено в срок отбывания наказания время содержания под стражей с 12 марта 2021 года до вступления приговора в законную силу из расчета один день за полтора дня отбывания наказания в виде лишения свободы в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности.

На основании статей 98-1, 98-2 УК с П. взыскан принудительный платеж в Фонд компенсации потерпевшим в размере 20-ти месячных расчетных показателей в сумме 58 340 тенге.

С осужденного П. взысканы процессуальные издержки в доход государства в сумме 441 026 тенге.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам суда г.Нур-Султана от 25 октября 2021 года приговор суда в отношении П. изменен, срок назначенного наказания увеличен до 8 (восьми) лет лишения свободы. В остальной части приговор оставлен без изменения.

По приговору суда П. признан виновным в совершении развратных действий без применения насилия в отношении заведомо малолетней потерпевшей.

В протесте Генеральный Прокурор Республики Казахстан, не оспаривая квалификацию и доказанность вины осужденного, просил изменить судебные акты в части назначения дополнительного наказания осужденному, назначив пожизненный запрет занимать педагогические должности и должности, связанные с работой с несовершеннолетними. В остальной части судебные акты оставить без изменения.

Как следует из материалов уголовного дела и приговора суда, П. признан виновным в том, что совершил развратные действия без применения насилия в отношении заведомо малолетней К., 4 декабря 2009 года рождения, имевшие место 12 марта 2021 года около 18:30 часов на лестничном пролете между 2-3 этажами жилого комплекса «R» в г.Нур-Султане.

Исходя из установленных обвинительным приговором обстоятельств дела, преступные деяния осужденного П., признанные доказанными судом, квалифицированы правильно по части 1 статьи 124 УК.

Вместе с тем судом допущено неправильное применение уголовного закона при назначении дополнительного наказания.

Санкция части 1 статьи 124 УК предусматривает дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью.

Согласно части 2 статьи 50 УК, за совершение преступлений против половой неприкосновенности несовершеннолетних лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью назначается обязательно и состоит в пожизненном запрете занимать педагогические должности и должности, связанные с работой с несовершеннолетними.

При таких обстоятельствах осужденному П. необходимо назначить дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать педагогические должности и должности, связанные с работой с несовершеннолетними.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении П.

Отменила дополнительное наказание в виде лишения права занимать педагогические должности и должности, связанные с работой с несовершеннолетними сроком на 7 (семь) лет.

Назначено дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать педагогические должности и должности, связанные с работой с несовершеннолетними.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

Переквалификация действий подсудимого

Суд в нарушение требований статьи 24 УПК не принял во внимание доводы стороны защиты и дал неверную правовую оценку действиям осужденного

7 июня 2022 года

№ 2уп-100-22

Приговором Талдыкорганского городского суда Алматинской области от 10 июня 2021 года:

Ж., ранее судимый:

1) 13 октября 2011 года по пункту «г» части 2 статьи 179 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 5 годам лишения свободы;

2) 20 января 2012 года по пункту «б» части 3 статьи 178, части 6 статьи 58 УК к 5 годам 1 месяцу лишения свободы с отбыванием наказания в исправительной колонии общего режима,

- осужден по пункту 2) части 3 статьи 293 УК к 6 годам лишения свободы, по части 3 статьи 24, по пунктам 1), 3) части 2 статьи

125 УК к 11 годам лишения свободы. На основании части 3 статьи 58 УК путем поглощения менее строгого наказания более строгим окончательно назначено 11 лет лишения свободы с отбыванием наказания в учреждениях уголовно-исполнительной системы максимальной безопасности.

В соответствии с частью 1 статьи 14 УК в действиях Ж. признан рецидив преступлений.

Этим же приговором осуждены А., Н., Б., Е., Ә., Ж., М., З., Х., О., в отношении которых судебные акты не обжалованы.

Постановлено взыскать с осужденных Ж., М., Ш., А., Ә., Е. по 840 тенге 50 тиын с каждого за проведение судебно-медицинской экспертизы; с М., Ж., А., Н. с каждого процессуальные издержки в сумме 4 082 тенге за производство экспертизы; с М., Ш., Б., З., А., Н., Ә., Е., Ж., Х., Ж., О. принудительный платеж в размере 20 месячных расчетных показателей эквивалентных 50 500 тенге в Фонд компенсации потерпевшим.

Приговором суда Ж. признан виновным в совершении хулиганства, то есть особо дерзкого нарушения общественного порядка, выражающего явное неуважение к обществу, сопровождавшееся применением насилия к гражданам, группой лиц по предварительному сговору, с применением ножа, а также в покушении на похищение человека группой лиц по предварительному сговору, с применением насилия, опасного для жизни и здоровья.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Алматинского областного суда от 15 ноября 2021 года приговор суда изменен.

Отменен в части осуждения Ж. и О. по части 3 статьи 24, по пунктам 1), 3) части 2 статьи 125 УК с оправданием их по этой статье за отсутствием в действиях состава уголовного правонарушения.

Назначенное Ж. наказание по пункту 2) части 3 статьи 293 УК к 6 годам лишения свободы и О. по пунктам 1), 3) части 2 статьи 293 УК к 2 годам 6 месяцам лишения свободы оставлено без изменения.

В ходатайстве осужденный Ж., не соглашаясь с судебными актами, настаивает, что в момент совершения правонарушения у него не было ножа, просит переквалифицировать его действия с пункта 2) части 3 статьи 293 УК на часть 1 статьи 293 УК.

Изучив материалы уголовного дела и доводы ходатайства, выслушав выступление прокурора, полагавшего, что судебные акты подлежат изменению, судебная коллегия пришла к следующему.

Вина Ж. в совершении хулиганства с применением насилия к гражданам, группой лиц по предварительному сговору доказана совокупностью доказательств, исследованных в судебном заседании.

Сам осужденный не отрицал своего участия в совершении противоправных действий, оспаривая только применение им ножа.

Вместе с тем, суд в нарушение требований статьи 24 Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – УПК) не принял во внимание доводы стороны защиты и дал неверную правовую оценку действиям Ж.

В соответствии с пунктами 17, 18 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 12 января 2009 года № 3 «О судебной практике по делам о хулиганстве», при квалификации действий лица по части третьей статьи 293 УК судам при необходимости следует в соответствии с Законом Республики Казахстан от 30 декабря 1998 года № 339-І «О государственном контроле за оборотом отдельных видов оружия» и на основании заключения эксперта устанавливать, является ли примененный при совершении хулиганства предмет или устройство оружием, конструктивно предназначенным для поражения живой или иной цели.

Под применением ножей, специально приспособленных для причинения вреда здоровью, следует понимать как действия, направленные на использование их по прямому назначению для причинения вреда здоровью (нанесение колюще-режущих ударов и другие), так и умышленное использование их в качестве средства психического насилия.

При этом следует иметь в виду, что применение оружия предполагает только использование его поражающих свойств (к примеру, в случае нанесения во время хулиганства ударов рукояткой оружия, оно должно расцениваться как предмет, использованный для причинения вреда здоровью, а не как оружие).

При использовании в процессе хулиганских действий заведомо непригодного или незаряженного оружия либо иного предмета, лишь имитирующего оружие, указанное в части третьей статьи 293 УК, вне зависимости от восприятия его потерпевшим действия виновного не могут быть квалифицированы по части третьей статьи 293 УК.

Из заключения специалиста от 22 августа 2020 года № 274 следует, что нож, изъятый у Ж., холодным оружием не является, изготовлен заводским способом по типу туристических складных ножей.

Кроме того, при изучении материалов дела установлено, что нож изъят у Ж. спустя шесть месяцев после совершения правонарушения, признан вещественным доказательством постановлением от 4 октября 2020 года, однако на опознание потерпевшему не предъявлялся.

С учетом этого суд обоснованно пришел к выводу, что не установлена попытка применения именно этого ножа и, руководствуясь статьей 112 УПК, правильно исключил его из числа доказательств.

В основу выводов о доказанности применения Ж. ножа в ходе совершения хулиганских действий суд положил только показания

потерпевшего Ф., утверждавшего, что видел в руке догонявшего его парня нож.

В тоже время, согласно заключению судебно-медицинской экспертизы от 28 августа 2020 года № 25-12/1073, у Ф. имеются телесные повреждения в виде ссадины и кровоподтеков в области лица. Указанные повреждения квалифицируются как легкий вред здоровью. Локализация и характер телесных повреждений указывают, что они могли образоваться от воздействия тупого предмета.

Какие-либо объективные доказательства того, что Ж. именно с применением ножа нанес телесные повреждения Ф. по делу отсутствуют.

В соответствии с пунктом 19 вышеуказанного нормативного постановления демонстрация оружия либо других предметов при хулиганстве охватываются диспозицией части первой статьи 293 УК и не могут быть квалифицированы как хулиганство, совершенное с их применением, поскольку такие действия еще не свидетельствуют о применении (использовании) оружия либо других предметов, следовательно, не создают реальную угрозу для жизни и здоровья граждан.

При таких обстоятельствах коллегия считает, что квалифицирующий признак совершения Ж. хулиганства с применением ножа вменен ему излишне и подлежит исключению.

В связи с этим действия Ж. следует квалифицировать по пункту 1) части 2 статьи 293 УК.

Данное правонарушение относится к категории средней тяжести, соответственно подлежат отмене признание в действиях Ж. рецидива преступлений и признание его в качестве обстоятельства, отягчающего уголовную ответственность и наказание.

При определении вида и размера наказания коллегия принимает во внимание характер совершенного правонарушения, степень общественной опасности, личность виновного, ранее судимого, непогашение судимостей, наличие смягчающих и отягчающих уголовную ответственность и наказание обстоятельств.

В соответствии с подпунктом 2) пункта 2 статьи 2 Закона «Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан» от 7 декабря 2021 года, ввиду отсутствия ущерба, Ж. подлежит освобождению от основного наказания.

Размер принудительного платежа, взысканного с Ж. в Фонд компенсации потерпевшим, подлежит снижению до 15 месячных расчетных показателей, что в сумме составляет 37 875 тенге.

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении Ж. Согласно этим изменениям:

исключен квалифицирующий признак совершения хулиганства с применением ножа;

переквалифицированы действия Ж. с пункта 2) части 3 статьи 293 УК на пункт 1) части 2 статьи 293 УК, по которой назначено наказание в виде 4 лет лишения свободы;

отменено признание в действиях Ж. рецидива преступлений и признание его в качестве обстоятельства, отягчающего уголовную ответственность и наказание;

снижена сумма взысканного с Ж. принудительного платежа в Фонд компенсации потерпевшим до 37 875 тенге;

в соответствии с подпунктом 2) пункта 1 статьи 2 Закона «Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан» от 7 декабря 2021 года Ж. освобожден от основного наказания;

Ж. был освобожден из-под стражи незамедлительно.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения, ходатайство осужденного Ж. удовлетворено частично.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі
сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по гражданским
делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Жер даулары бойынша

**Апелляциялық сот алқасы іс үшін маңызы бар
мән-жайлар ауқымын дұрыс айқындамаған және
оны анықтау үшін жеткілікті шаралар қолданбаған**

2022 жылғы 22 мамыр

№ 6001-22-00-32п/155

Талап қоюшы У. жауапкерлер Н.-ға, Шымкент қаласының әкіміне, «Шымкент қаласының сәулет, қала құрылысы және жер қатынастары басқармасы» мемлекеттік мекемесіне (бұдан әрі – ММ) әкімнің өкімін, мүлікті жария ету жөніндегі комиссияның шешімін жарамсыз деп тану және заңсыз салынған тұрғын үйді бұзу туралы талап қою арызымен сотқа жүгінген.

У. сотқа өзіне тиесілі Шымкент қаласы, Абай ауданы, Т. шағын ауданы, № 62/1 мекенжайында орналасқан жер учаскесі мен Н.-ның иелігіндегі жер учаскесі бір координатта орналасқандықтан, жауапкердің атына құжаттар заңсыз берілгендігімен негіздеген.

Шымкент қаласы Абай аудандық сотының 2021 жылғы 3 маусымдағы шешімімен талап қою арызы қанағаттандырусыз қалдырылған.

Шымкент қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2021 жылғы 10 қыркүйектегі қаулысымен сот шешімі өзгертілген. Шешімнің заңсыз салынған тұрғын үйді бұзу туралы қанағаттандырусыз қалдырылған бөлігінің күші жойылып, бұл бөлігінде талапты қанағаттандыру туралы жаңа шешім шығарған.

Н.-ға Шымкент қаласы, Абай ауданы, Т. шағын ауданы, № 62 жер учаскесінде заңсыз салынған тұрғын үйді өз есебінен бұзу міндеті жүктелген. Шешімнің қалған бөлігі өзгеріссіз қалдырылған.

Іс материалдарынан анықталғандай, Ш. қаласы Қызылжар ауылдық әкімінің 2004 жылғы 14 желтоқсандағы № 581 өкімімен Н.-ға алаңы 800 шаршы метр жер учаскесі тұрғын үй салу үшін берілген.

Шымкент қаласы әкімдігінің жылжымайтын мүлікті заңдастыру жөніндегі комиссиясының 2007 жылғы 27 ақпандағы № 23876 шешімімен Н.-ның атына Т. шағын ауданында орналасқан № 62 жер учаскесі заңдастырылған.

У. Шымкент қаласы, Т. шағын ауданында орналасқан № 61/1, кадастрлық нөмірі 19-309-204-1958 жер учаскесін 2020 жылғы 15 сәуірде Д.-дан сатып алып, меншік құқығы 2020 жылғы 16 сәуірде тіркелген.

Бірінші сатыдағы сот 2004 жылғы 14 желтоқсандағы әкімнің өкімін және 2007 жылғы 27 ақпандағы мүлікті заңдастыру жөніндегі шешімін заңсыз деп тану туралы талаптарды қанағаттандырудан бас тартып, әкімнің өкімі талап қоюшының құқықтарын бұзбайды, жер учаскесін жария ету жөніндегі комиссияның шешімін жарамсыз деп тануға құқықтық негіздер жоқ деген қорытындыға келген.

Апелляциялық сатыдағы сот бұл тұжырымдармен келіскен.

Сонымен бірге апелляциялық сатыдағы сот бірінші сатыдағы соттың заңсыз салынған тұрғын үйді бұзу туралы талапты қанағаттандырусыз қалдыру жөніндегі шешімнің бөлігін негізсіз деп танып, 2020 жылғы 25 желтоқсандағы тексеру актісіне сәйкес кадастрлық нөмірі 19-309-204-1958 жер учаскесі өз орнында орналасқанын және бұл жерде бөгде адамның тұрғын үйі бар екенін көрсеткен.

Аталған акті бойынша кадастрлық нөмірі 19-309-063-7933 жер учаскесінің орналасуы кадастр ісіндегі мәліметтердің координаттары бойынша және мемлекеттік жер кадастры автоматтандырылған ақпараттық жүйесі дерекқорының графикалық бөлігінде өзге жер учаскесінде орналасқан.

Алайда жер кадастрлық ісіндегі абрис және орналасу сызбасы бойынша даулы болып жатқан жер учаскесіне түседі. Жер учаскесінде тұрғын үй орналасқаны және сәйкестендіру құжаты бойынша алаңы 0,08 га құрайды.

«Шымкент қаласы сәулет, қала құрылысы және жер қатынастары басқармасы» ММ-нің 2021 жылғы 6 сәуірдегі хатына қарағанда, кадастрлық нөмірі 19-309-204-1958 жер учаскесі Шымкент қаласы, БІ.-2 шағын ауданы, Кеңістік көшесінде, ал кадастрлық нөмірі 19-309-063-7933 И. көшесінде орналасқан.

Талап қоюшының пікірінше дау «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» коммерциялық емес акционерлік қоғамына (бұдан әрі – Азаматтарға арналған үкімет) жүгінген кезде оның жер учаскесі кадастрлық нөмірі 19-309-063-7933 жер учаскесіне қабаттасып орналасуына байланысты, мемлекеттік актіні беруден бас тартылғандықтан туындаған.

Уәкілетті органдардың жауаптарына сәйкес У.-ға Т. шағын ауданы № 62/2, кадастрлық нөмірі 19-309-204-1958 жер учаскесі, ал Н.-ға аталған шағын ауданындағы № 62 а, кадастрлық нөмірі 19-309-063-7933 жер учаскесі тіркелген. Бұл ретте талап қоюшының жер учаскесі Кеңістік, ал жауапкердің жер учаскесі Имантау көшелерінде орналасқан.

2020 жылғы 25 желтоқсандағы жер учаскесінің нақты шекараларын белгілеу актісіне сай Ынтымақ ауылдық округінің жер учаскелерінің орналасу сызбасы бойынша жоғарыда аталған тараптардың жер учаскелері № 62 учаскесінде орналасқан.

Апелляциялық сатыдағы сот іске Азаматтарға арналған үкіметтің маманы - жерге орналастырушыны тартқан, алайда маман жер учаскелерінің орналасу шекараларын анықтау жұмыстарын белгісіз себептермен жүргізбеген. Қабылданған қаулы уәкілетті органдардың қарама-қайшы жауаптарына негізделген.

Осыған байланысты, сот алқасы соттар іс үшін маңызы бар мән-жайлар ауқымының дұрыс айқындалуы мен анықталуы үшін жеткілікті шаралар қолданбаған деп есептейді.

Осылайша жергілікті соттар тараптардың жер учаскелерінің нақты орналасқан жері мен алаңын анықтамаған, жер учаскелерінің сызбалары болмаған, дауды шешу үшін тараптардың жер учаскелерінің кадастрлық істерін сұратып зерттемеген, жер учаскелерінің шекаралары мен межелік белгілері, олардың бұрылыс нүктелері, қабаттасуы бар ма, бар болса, қандай мөлшерде екендігі туралы сұрақтар шешілмеген.

Сондай-ақ бұл жер учаскелері әртүрлі немесе әртүрлі мекенжайлар бойынша берілген бір жер учаскесі екені анықталмаған.

Сонымен қатар, іс материалдарына «Қала азаматтарына жер учаскесіне тиісті құқық беру туралы» Шымкент қаласы әкімінің 2005 жылғы 2 маусымдағы қаулысының көшірмесі тіркелген, оған сәйкес азамат Т.-ға тұрғын үй құрылысы үшін Т. ауылының шығыс жағында орналасқан алаңы 0,1 га, № 62 жер учаскесі жеке меншікке берілген.

Сот актілерінде бұл қаулыға ешқандай баға берілмей, оның осы дауға қандай қатысы бар екендігі, қандай тарап ұсынғаны туралы мәлімет көрсетілмеген.

Жауапкердің кассациялық сатыдағы сотқа ұсынған жер учаскелерінің толық қабаттасқаны туралы Азаматтарға арналған үкіметтің жауабына баға беру мүмкін емес, себебі ол апелляциялық сатыдағы соттың зерттеу нысаны болмаған, оған Н.-ға тиісті түрде апелляциялық шағымның қаралатын күні туралы хабарланбағаны негіз болған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы апелляциялық сот алқасының қаулысының күшін жойып, азаматтық істі осы аталған сот алқасына судьялардың басқа құрамында жаңадан қарауға жіберді.

Жауапкер өкілінің өтінішхаты ішінара қанағаттандырылды.

Споры о взыскании пенсионных выплат

Выводы суда апелляционной инстанции признаны несостоятельными, основанными на неправильном применении норм материального права и сделанными без должного учета обстоятельств

25 мая 2022 года

№ 6001-22-00-3гп/190

«Департамент Комитета труда, социальной защиты и миграции Министерства труда и социальной защиты населения Республики Казахстан по Костанайской области» (далее – Департамент) обратился в суд с иском к Д. о взыскании пенсионных выплат, мотивируя тем, что государственным органом установлено получение двойной пенсии.

Решением Костанайского районного суда Костанайской области от 30 ноября 2021 года в удовлетворении иска Департаменту отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Костанайского областного суда от 1 марта 2022 года решение суда первой инстанции отменено с вынесением нового решения об удовлетворении иска.

С Д. в доход республиканского бюджета взысканы: излишне выплаченная сумма пенсионных выплат в размере 10 121 441 тенге и государственная пошлина - 303 643 тенге.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что Д., 1 января 1946 года рождения, является гражданином Российской Федерации, постоянно проживает в Республике Казахстан, имеет вид на жительство.

С 1 марта 2007 года Д. являлся получателем страховой пенсии по старости в Чеченской Республике Российской Федерации. Выплата пенсии прекращена с 1 апреля 2020 года по заявлению Д.

23 июля 2009 года Д. обратился в Департамент с заявлением о назначении пенсии по возрасту, при этом указал, что пенсию от другого ведомства не получает.

В рамках соглашения об информационном взаимодействии Отделением пенсионного фонда Российской Федерации по Чеченской Республике и Департаментом была проведена проверка, в ходе которой был установлен факт получения Д. одновременно пенсии в Российской Федерации и в Республике Казахстан.

Решением Департамента от 7 июня 2021 года выплата пенсии Д. в Республике Казахстан приостановлена.

Свои требования по настоящему делу Департамент мотивировал тем, что Соглашением о гарантиях прав граждан государств-участников Содружества Независимых Государств в области пенсионного обеспечения от 13 марта 1992 года (далее – Соглашение) одновременное получение пенсии в двух государствах-участниках не предусмотрено.

9 июля 2021 года Д. в Отделение пенсионного фонда Российской Федерации по Чеченской Республике возвращена пенсионная выплата в сумме 1 321 928,81 рублей, полученная им за период с 23 июля 2009 года по 28 февраля 2020 года.

Отказывая в удовлетворении иска, суд первой инстанции исходил из того, что Д. всю сумму пенсионных выплат, полученную в Российской Федерации, вернул и как иностранный гражданин, постоянно проживающий на территории Республики Казахстан, имеет право на получение пенсии в соответствии со статьей 1 Соглашения.

Суд апелляционной инстанции, отменяя решение суда и удовлетворяя иск Департамента, мотивировал тем, что Д. при оформлении пенсионных выплат в Республике Казахстан скрыл факт получения пенсионных выплат в Российской Федерации, что свидетельствует о недобросовестном поведении ответчика.

Коллегия также указала, что факт прекращения выплаты в Российской Федерации и возврат полученных там сумм не освобождает Д. от обязанности возвратить незаконно полученные в Республике Казахстан выплаты.

Судебная коллегия считает выводы суда апелляционной инстанции несостоятельными, основанными на неправильном применении норм материального права и сделанными без должного учета обстоятельств.

В силу пункта 1 статьи 953 Гражданского кодекса Республики Казахстан лицо (приобретатель), которое без установленных законодательством или сделкой оснований приобрело или сберегло имущество (неосновательно обогатилось) за счет другого лица (потерпевшего), обязано возвратить последнему неосновательно приобретенное или сбереженное имущество.

В соответствии со статьей 1 Соглашения ответчик как гражданин Российской Федерации с видом на жительство в Республике Казахстан имел и имеет право на получение пенсии в Республике Казахстан.

Из представленной квитанции от 9 июля 2021 года следует, что ответчик возвратил в Российской Федерации пенсионные средства в сумме 1 321 928,81 рублей. Возврат пенсионных выплат в Российской Федерации произведен ответчиком до обращения Департамента в суд с настоящим иском к Д.

Таким образом, факт неосновательного обогащения, то есть приобретения права на пенсионные выплаты в двух государствах-участниках Соглашения, в действиях ответчика отсутствует, что исключает возможность удовлетворения иска.

Учитывая этот факт, судебная коллегия считает, что выводы суда первой инстанции о том, что в связи с возвратом сумм, полученных в Пенсионном фонде Российской Федерации, пенсионные выплаты, полученные в Республике Казахстан, правомерны, являются законными и обоснованными.

Допущенные судом апелляционной инстанции нарушения привели к неправильному разрешению спора.

Поскольку по делу не требуется сбора и исследования новых доказательств, обстоятельства дела установлены судом апелляционной инстанции полно и правильно, но допущены нарушения в применении норм материального права, постановление суда апелляционной инстанции подлежит отмене с оставлением в силе решения суда первой инстанции.

Согласно статье 109 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан расходы по оплате государственной пошлины при подаче ходатайства в суд кассационной инстанции подлежат взысканию с истца в пользу ответчика.

В соответствии с требованиями пункта 4 статьи 108 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)» возврат суммы государственной пошлины налогоплательщику, в пользу которого состоялось решение суда о взыскании государственной пошлины с государственного учреждения, являющегося стороной по делу, производится налоговым органом на основании представленных налогоплательщиком налогового заявления и вступившего в законную силу решения суда.

Споры, связанные с исполнением солидарных обязательств

**Согласно пункту 2 статьи 716 ГК договор займа
признается заключенным в надлежащей письменной
форме также при наличии расписки заемщика**

11 мая 2022 года

№ 6001-22-00-32п/128

Н., Е. обратились в суд с иском к М. и А. о взыскании долга в солидарном порядке, обращении взыскания на общее имущество путем уступки прав по договорам.

Подан встречный иск А. к Н., Е. и М. о признании сделок недействительными.

Стороны состояли в зарегистрированном браке с 19 июня 2009 года, имеют двух несовершеннолетних детей.

Решением суда от 22 декабря 2020 года брак расторгнут.

26 декабря 2019 года в период брака между ТОО «К» и А. заключено два договора долевого участия в жилищном строительстве.

По условиям этих договоров строительная компания в срок до 11 мая 2022 года обеспечивает строительство жилого дома, расположенного по адресу: город Нур-Султан, проспект Кабанбай батыра, участок № 56а, и передает долю в виде жилого помещения общей площадью 137,33 кв.м. (далее – квартира) и парковочного места площадью 15 кв.м.

В этот же день с ТОО «К» заключен предварительный договор, по которому А. приобретено встроенное помещение (кладовая) под условным номером 4, площадью 8,08 кв.м., по вышеуказанному адресу.

Стоимость квартиры составила 46 339 290 тенге, парковочного места – 1560000 тенге, кладовой – 2 108 880 тенге, всего на общую сумму – 50 008 170 тенге. Названные суммы внесены в ТОО «Н», являющееся поверенным в отношениях с застройщиком.

Н. и Е. с учетом уточнения требований обратились в суд с иском к М. и А. о взыскании в солидарном порядке в пользу Н. 15 000 000 тенге и Е. 35000000 тенге. Свои требования мотивировали тем, что являлись друзьями семьи ответчиков. По просьбе М. для приобретения квартиры, парковочного места и кладовой они заняли указанные суммы в долг, сроком до 18 декабря 2020 года, что подтверждается его долговыми расписками от 18 декабря 2019 года. Однако в установленный срок обязательства ответчиками не исполнены. В этой связи они просили взыскать с них долг в солидарном порядке и в счет исполнения обязательств обратиться с иском на их общее имущество путем уступки прав по договорам долевого участия и предварительному договору.

А. предъявила встречный иск о признании сделок недействительными. Указала, что бывший супруг с помощью своих друзей преследует единственную цель по уклонению от раздела имущества в соответствии с принципом равенства долей супругов. Фактически М. хочет возложить на нее выплаты несуществующего долга, в обмен на отказ от 1/2 доли в имуществе, подлежащем разделу. Полагает, что расписки с указанной целью составлены значительно позже. Она не знала о совершенных между ответчиками сделках и согласия на получение займов не давала.

Решением Есильского районного суда города Нур-Султана от 13 апреля 2021 года иск Н. и Е. удовлетворен частично.

Взысканы с М. в пользу Н. долг в сумме 15 000 000 тенге, в пользу Е. - 35000000 тенге.

Разрешен вопрос о судебных расходах.

В удовлетворении исковых требований Н. и Е. к М. и А. о взыскании долга в солидарном порядке, обращении взыскания на общее имущество путем уступки прав по договорам отказано.

В удовлетворении встречного иска А. отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам суда города Нур-Султана от 27 июля 2021 года решение суда первой инстанции изменено.

В части отказа в удовлетворении иска Н. и Е. к А. о взыскании долга в солидарном порядке отменено, с вынесением в этой части нового решения об удовлетворении иска в полном объеме.

Взысканы в солидарном порядке с А. и М. в пользу Н. сумма долга в размере 15 000 000 тенге, в пользу Е. 35 000 000 тенге.

Вопрос о судебных расходах разрешен в долевом соотношении.

В остальной части решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда постановлением апелляционной судебной инстанции оставила без изменения по следующим основаниям.

Суд первой инстанции частичное удовлетворение иска Н. и Е. мотивировал тем, что М. займы получены лично, А. не было известно об этом и она каких-либо обязательств по заключенным договорам не принимала. Доказательства приобретения квартиры, парковочного места и кладовой на заемные средства не представлены. В этой связи суд пришел к выводу об отсутствии оснований для взыскания долга в солидарном порядке.

Отказывая в удовлетворении требования истцов об обращении взыскания на общее имущество путем уступки прав по договорам, суд исходил из того, что выделение доли ответчика М. в общем имуществе для обращения на нее взыскания не производилось. Долг перед истцами является его личным обязательством.

Оставляя без удовлетворения встречный иск, суд указал на отсутствие правовых оснований для признания оспариваемых сделок недействительными.

Суд апелляционной инстанции изменил решение суда, не согласившись с его выводами об отсутствии оснований для возложения на А. солидарного обязательства перед истцами. При этом указал, что суд первой инстанции свои выводы о приобретении спорного имущества бывшими супругами за счет общих семейных сбережений не мотивировал. Суду не представлены доказательства наличия каких-либо накоплений, в частности, наличие счетов в банках второго уровня, получения дохода от реализации какого-либо имущества, принадлежавшего супругам, получения какой-либо прибыли от предпринимательской деятельности и т.п.

Более того, в ходе судебного разбирательства установлено наличие невыплаченных кредитных обязательств ответчиков.

Судебная коллегия считает, что выводы суда апелляционной инстанции являются правильными, основаны на нормах закона и фактических обстоятельствах дела.

В соответствии с пунктом 1 статьи 715 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) по договору займа одна сторона (заемодатель) передает, а в случаях, предусмотренных настоящим Кодексом или договором, обязуется передать в собственность (хозяйственное ведение, оперативное управление) другой стороне (заемщику) деньги или вещи, определенные родовыми признаками, а заемщик обязуется своевременно возвратить заемодателю такую же сумму денег или равное количество вещей того же рода и качества.

Согласно пункту 2 статьи 716 ГК договор займа признается заключенным в надлежащей письменной форме также при наличии расписки заемщика.

В деле имеются долговые расписки М., которые содержат сведения о суммах полученных займов и сроке их возврата истцам Н. и Е.

Утверждение автора ходатайства о необходимости письменного согласия супруги для получения займа в крупном размере противоречит требованиям статей 151, 152, 715 и 716 ГК, а также статей 34, 44 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс), и не может быть принято во внимание.

Местные суды пришли к правильному выводу о фактическом заключении и исполнении данных сделок.

Доводы А. и ее представителя о мнимости сделок, о том, что истцы не предоставляли займы М. и не располагали денежными средствами для этого, являются необоснованными.

При этом судебная коллегия исходит из совокупности следующих обстоятельств.

Так, судами установлено и подтверждено материалами дела заключение А. 26 декабря 2019 года двух договоров долевого участия в жилищном строительстве и предварительного договора, по которым приобретены квартира, парковочное место и кладовая на общую сумму 50 008 170 тенге. Указанная сумма полностью оплачена.

По утверждению М., деньги на приобретение названной недвижимости им получены в долг от истцов, иного источника дохода он не имел.

А., не отрицая того, что деньги принес ответчик 25 декабря 2019 года, вместе с тем указывает, что это не заемные деньги, а общие семейные сбережения.

Однако вопреки требованиям статьи 72 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан А. объективных доказательств в обоснование своих доводов суду не представлено.

Как следует из материалов дела и аудио-, видеозаписей судебных заседаний суда первой инстанции, А. более шести лет не работала и какого-либо дохода не имела, в 2019 году проходила лечение в связи с онкологическим заболеванием, семью содержал ответчик. В суде кассационной инстанции он пояснил, что работал в АО «К». При этом в деле объективных данных, подтверждающих получение им какого-либо дополнительного дохода, не имеется.

На дату получения займов бывшие супруги с детьми проживали в двухкомнатной квартире по адресу: город Нур-Султан, улица Сауран, дом 14, квартира 285, для приобретения которой ответчиком получен заем в банке с предоставлением ее в залог. Договор банковского займа был действующим и до настоящего времени предмет займа погашается М.

Также М. производилось погашение и по двум другим договорам банковского займа, заключенным в период брака.

Кроме того, бывшими супругами в период брака было получено семнадцать кредитов, ранее погашенных.

При таких обстоятельствах судебная коллегия приходит к выводу о необоснованности доводов автора ходатайства о наличии у бывших супругов семейных сбережений. Доводы истцов о займе и ответчика о получении у них в долг в общей сумме 50 000 000 тенге достоверными и допустимыми доказательствами не опровергнуты.

Касательно доводов об отсутствии у истцов возможности предоставить заем в указанном размере следует отметить, что в материалах дела имеется выписка с индивидуального пенсионного счета Е., свидетельствующая о получении им ежемесячной заработной платы от 1 до 3 миллионов тенге. В отношении доходов Н. представитель Щ. пояснил, что продажа 24 декабря 2019 года квартиры не являлась единственным доходом его семьи, в январе того же года его супругой продана другая квартира за 25 миллионов тенге.

В силу требований статей 272, 277 ГК принятые перед истцами обязательства подлежат исполнению.

Согласно пункту 1 статьи 287 ГК обязательство со множественностью лиц, в силу которого каждый кредитор вправе требовать, а каждый должник обязан исполнять обязательство полностью, признается солидарным обязательством.

Солидарная обязанность или солидарное требование возникают, если это предусмотрено договором или установлено законодательными актами, в частности, при неделимости предмета обязательства.

Из пункта 2 статьи 44 Кодекса следует, что взыскание обращается на общее имущество супругов по общим обязательствам супругов, а также по обязательствам одного из супругов, если судом установлено, что все, полученное по обязательствам одним из супругов, было использовано на нужды семьи.

Поскольку занятые М. денежные средства использованы на нужды семьи, суд апелляционной инстанции пришел к правильному выводу о возникновении солидарной обязанности бывших супругов перед истцами. Отсутствие в расписках ссылок на то, что деньги были взяты на общие нужды супругов, как и указания на то, что А. приняла на себя обязательство по их возврату, не могут являться основанием для освобождения ее от исполнения солидарной обязанности.

Споры о разделе совместно нажитого имущества

Суд первой инстанции, правильно установив фактические обстоятельства дела, дав им надлежащую правовую оценку, обоснованно удовлетворил требования истца

18 мая 2022 года

№ 6001-22-00-3гп/165

Г. обратилась в суд с иском к К. о разделе совместно нажитого имущества в виде земельного участка, выделении $\frac{1}{2}$ доли в денежном выражении в общем совместном имуществе в виде земельного участка, взыскании $\frac{1}{2}$ доли в общем совместном имуществе в виде земельного участка, взыскании $\frac{1}{2}$ доли стоимости недвижимого имущества и стоимости строительных материалов, использованных при возведении объектов в виде жилого дома и жилой постройки.

Стороны состояли в зарегистрированном браке с 9 декабря 2016 года.

Решением суда от 22 апреля 2019 года брак расторгнут.

В период брака на основании договора купли-продажи от 29 мая 2018 года сторонами за 32 000 000 тенге приобретен земельный участок площадью 0,1800 га, находящийся по адресу: город Алматы, Н. район, микрорайон Т., улица А., дом № 1/6 (далее – земельный участок).

Г. с учетом уточнения требований обратилась в суд с иском, в котором просила произвести раздел совместно нажитого имущества в виде земельного участка, выделив ей $\frac{1}{2}$ долю в денежном выражении в размере 12 482 666 тенге, взыскать с К. в ее пользу $\frac{1}{2}$ долю стоимости недвижимого имущества и стоимости строительных материалов в размере 50 860 522 тенге.

Свои требования мотивировала тем, что земельный участок был приобретен с построенным на нем жилым домом в черновой отделке. В период брака ими проведены монтажно-строительные работы, внутренний капитальный ремонт всего жилого дома.

Решением Наурызбайского районного суда города Алматы от 24 июня 2021 года иск Г. удовлетворен.

Постановлено:

- произвести раздел совместно нажитого имущества в виде земельного участка;
- выделить $\frac{1}{2}$ долю в денежном выражении в общем совместном имуществе в виде земельного участка Г.;
- взыскать с К. в пользу Г. за $\frac{1}{2}$ долю в общем совместном имуществе в виде земельного участка 12 482 666 тенге;
- взыскать с К. в пользу Г. $\frac{1}{2}$ долю стоимости недвижимого имущества и стоимости строительных материалов, использованных при возведении объектов в виде жилого дома и жилой постройки с цокольным этажом и с кровлей, с учетом оконных заполнений с подоконниками, отопительной системой, внутренней отделкой и с учетом земельных улучшений в виде бани, сарая, летней кухни, навеса, ворот, расположенных по адресу: город Алматы, Н. район, микрорайон Т., улица А., дом № 1/6, в размере 50 860 522 тенге;
- взыскать с К. в пользу Г. в возмещение расходов по оплате государственной пошлины 637 432 тенге и услуг представителя 600 000 тенге.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 29 декабря 2021 года решение суда отменено, вынесено новое решение об отказе в иске Г.

С Г. в пользу К. в возмещение расходов по оплате услуг представителя взыскано 200 000 тенге.

Суд обязал РГУ «Департамент государственных доходов по городу Алматы» возвратить Г. уплаченную за проведение судебной экспертизы сумму 21 500 тенге.

Суд обязал РГУ «Управление государственных доходов по Бостандыкскому району города Алматы» возвратить К. уплаченную за проведение судебной экспертизы сумму 21 462 тенге.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной судебной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции по следующим основаниям.

При разрешении иска суд первой инстанции принял во внимание заключение эксперта от 1 апреля 2021 года № 64-2021 по судебному строительно-техническому и строительно-товароведческому исследованию. Согласно данному заключению рыночная стоимость земельного участка может составлять 24 965 332 тенге, восстановительная стоимость недвижимого имущества и стоимости строительных материалов, использованных при возведении объектов в виде жилого дома и жилой постройки с цокольным этажом и с кровлей, с учетом оконных заполнений

с подоконниками, отопительной системой, внутренней отделкой и с учетом земельных улучшений в виде бани, сарая, летней кухни, навеса, ворот, - 101 721 044 тенге.

Суд пришел к выводу, что требования истца основаны на законе, земельный участок и строительные материалы, использованные при возведении названных выше объектов, нажиты сторонами в браке и являются общим совместным имуществом. Доли сторон в указанном имуществе определены равными.

Доводы ответчика о приобретении земельного участка без каких-либо строений на нем, строительстве жилого дома после расторжения брака на его личные денежные средства, признаны несоответствующими действительными, представленные им доказательства недостоверными.

Суд апелляционной инстанции, не соглашаясь с выводами суда первой инстанции в части взыскания доли в земельном участке в денежном выражении и взыскания стоимости недвижимого имущества и строительных материалов, указал на их ошибочность, противоречие требованиям законодательства. При этом исходил из того, что ответчик не согласен выплачивать истцу ее долю в денежном выражении. Судом не исследованы обстоятельства выдела в натуре оспариваемого домостроения. Спорное имущество не завершено, не введено в эксплуатацию и не зарегистрировано в уполномоченном органе. Самовольное строение не входит в перечень совместно нажитого имущества и не подлежит разделу как объект недвижимости, так как в силу пункта 2 статьи 118 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК), права (обременения прав) на недвижимое имущество возникают, изменяются и прекращаются с момента государственной регистрации, если иное не установлено настоящим Кодексом и Законом Республики Казахстан «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество».

Суд апелляционной инстанции указал, что земельный участок и возведенное на нем строение в соответствии с требованиями законодательства неотделимы друг друга, поэтому произвести раздел земельного участка без строения является неправомерным и в данном случае на момент рассмотрения иска не подлежит разделу. Удовлетворение требования истца о понуждении к выплате компенсации своей доли является неправомерным. Сторонам необходимо в досудебном порядке, либо в случае отказа одной из сторон, в судебном порядке ввести в эксплуатацию строения, провести регистрацию, разрешить вопрос об определении доли, с установлением возможности или невозможности выдела доли в натуре. После устранения указанных обстоятельств и недостижения согласия о порядке реализации во внесудебном порядке имущества истец вправе в защиту своих прав разрешить спор в судебном порядке.

Судебная коллегия считает, что выводы суда апелляционной не основаны на законе и фактических обстоятельствах дела.

Частью 1 статьи 8 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) закреплено, что каждый вправе в порядке, установленном настоящим Кодексом, обратиться в суд за защитой нарушенных или оспариваемых прав, свобод или законных интересов.

Согласно части 2 статьи 15 ГПК стороны избирают в ходе гражданского судопроизводства свою позицию, способы и средства ее отстаивания самостоятельно и независимо от суда и других лиц, участвующих в деле.

Указание суда апелляционной инстанции о необходимости предварительного разрешения между сторонами в досудебном либо в судебном порядке вопросов введения в эксплуатацию строений, их регистрации, определения долей, с установлением возможности или невозможности выдела доли в натуре, а также соблюдения порядка урегулирования вопроса реализации имущества во внесудебном порядке противоречит приведенным выше нормам права, ограничивает процессуальные права истца.

Из пункта 3 статьи 221 ГК следует, что основания и порядок раздела общего имущества между участниками совместной собственности, а также выдела из него доли определяются по правилам статьи 218 ГК.

Суд первой инстанции при вынесении решения обоснованно применил названную статью, а также статьи 37, 38 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс).

Статья 218 ГК указывает на способы, условия и возможные варианты раздела имущества, находящегося в долевой собственности. При этом законодатель не обязывает сособственников имущества, в данном случае бывших супругов, в обязательном порядке соблюдать определенную последовательность в выборе варианта раздела имущества.

Стороны не достигли согласия по разделу имущества, поэтому Г. в пределах трехлетнего срока исковой давности, установленного пунктом 6 статьи 37 Кодекса, реализовала свое право на обращение в суд с рассматриваемым иском.

Действительно, согласно пункту 1 статьи 52 Земельного кодекса Республики Казахстан право собственности на строение неотделимо от права собственности на земельный участок, который занят указанным строением.

Между тем Г. не ставит вопрос о разделе имущества в натуре, а просит произвести раздел путем выплаты ей денежной компенсации, в этой связи ее требования в силу части 2 статьи 225 ГПК подлежали разрешению по существу.

Суд первой инстанции, обеспечив полное и объективное исследование обстоятельств дела, проверив доводы сторон, правильно определил

имущество, имеющее режим их общей совместной собственности и подлежащее разделу между ними.

При этом правомерно исходил из того, что не введенные в эксплуатацию объекты не исключаются из гражданского оборота.

Пунктом 4 статьи 236 ГК предусмотрено, что до момента государственной регистрации права на вновь созданное недвижимое имущество к имуществу применяются правила о праве собственности на материалы и другое имущество, из которого недвижимое имущество создается.

Факт нахождения на земельном участке жилого дома и других строений полностью установлен заключением эксперта, фототаблицей к нему и другими материалами дела.

Вместе с тем государственная регистрация права на недвижимое имущество не произведена. В этой связи эксперты определили стоимость строительных материалов, использованных при их возведении.

Доводы ответчика о возведении строений после расторжения брака на личные денежные средства опровергнуты совокупностью имеющихся в деле доказательств.

Судебная коллегия находит правомерными выводы суда в этой части. Правильную оценку суд дал и заключению эксперта от 1 апреля 2021 года № 64-2021. Изучение и анализ этого документа показали, что экспертиза проведена с соблюдением требований законодательства о судебно-экспертной деятельности, содержит полное описание и обоснование использованных методик. Эксперты предупреждены об уголовной ответственности за дачу заведомо ложного заключения.

В отзыве на ходатайство ответчик указал, что при проведении экспертизы эксперты вышли за пределы своей компетенции, дав оценку имеющимся в деле доказательствам.

Однако данный довод не может быть принят во внимание и признан обоснованным. В силу части 3 статьи 92 ГПК в заключении эксперта должны быть указаны, в том числе: оценка результатов проведенных исследований, обоснование и формулировка выводов по поставленным перед экспертом (экспертами) вопросам. Как видно из дела, предметом исследования экспертов являлись также материалы гражданского дела, по результатам изучения которых они пришли к выводу, что сведения по срокам строительства (дате) и стоимости произведенных работ и материалов в представленных ответчиком документах являются недостоверными.

Суд первой инстанции, правильно установив фактические обстоятельства дела, дав им надлежащую правовую оценку, обоснованно удовлетворил требования истца.

Споры, связанные с усыновлением несовершеннолетнего

Выводы местных судов не основаны на законе и фактических обстоятельствах дела, нарушают права ребенка, заявителей и охраняемые законом их интересы

18 мая 2022 года

№ 6001-22-00-3гн/148

К., А. обратились в суд с заявлением об усыновлении несовершеннолетнего Х., 21 мая 2019 года рождения, указывая, что в связи с отказом биологических родителей от ребенка он был помещен в Дом ребенка. 12 декабря 2019 года ребенок передан заявителям на патронатное воспитание, а с 22 июня 2020 года находится у них под опекой и проживает с ними.

Решением специализированного межрайонного суда по делам несовершеннолетних Северо-Казахстанской области от 28 июля 2021 года в удовлетворении заявления отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда от 5 октября 2021 года решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов и вынесла по делу новое решение об удовлетворении заявления К., А. об усыновлении.

Постановлено признать несовершеннолетнего ребенка: Х., 21 мая 2019 года рождения, усыновленным К. и А.

Внесены изменения в запись акта о рождении:

Х. от 20 июня 2019 года № 10-617-19-0002361, произведенную Аппаратом акима района имени Казыбек Би города Караганды, отдел РАГС, указав:

в графе «Гражданин» К.;

в графе «Область, город, селение» Северо-Казахстанская, город Петропавловск;

в «сведениях об отце», «отец» – А., русский, гражданин Республики Казахстан;

в «сведениях о матери», «мать» – К., русская, гражданка Республики Казахстан.

В остальной части записи оставлены без изменения.

Взаимные права и обязанности усыновителей и усыновленного ребенка возникают со дня вынесения постановления.

Разъяснено К., А. об обязанности не реже одного раза в год до достижения ребенком восемнадцатилетнего возраста представлять в орган, осуществляющий функции по опеке или попечительству, по месту

жительства ребенка, отчеты об условиях жизни, обучения, воспитания и состоянии здоровья усыновленного ребенка.

Ходатайство К. удовлетворено по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что заявители состоят в браке с 21 августа 1999 года. От брака имеют двоих несовершеннолетних детей.

Родителями несовершеннолетнего Х., 21 мая 2019 года рождения, являются Ф. и Р.

Мать ребенка Р. письменно отказалась от ребенка и оставила его в КГП «Перинатальный центр города К.», указав, что выбор усыновителей доверяет органам опеки и попечительства. Правовые последствия передачи ребенка на усыновление ей разъяснены. Состоит в браке с Ф., местонахождение которого на момент отказа её от ребенка неизвестно.

С 24 мая 2019 года несовершеннолетний Х. на основании заявления об отказе от ребенка находился в КГУ «Дом ребенка «Шапагат».

Из записи акта о рождении ребенка от 20 июня 2019 года № 10-617-19-0002361 следует, что несовершеннолетний Х. брошен, рождение ребенка зарегистрировано по ходатайству КГУ «Дом ребенка «Шапагат» города Караганды от 12 июня 2019 года № 592.

На основании договора о передаче ребенка (детей) на патронатное воспитание от 12 декабря 2019 года № 23 орган, осуществляющий функции по опеке или попечительству, передал несовершеннолетнего Х. на воспитание патронатному воспитателю К.

Приказом от 22 июня 2020 года № 241 К. назначена опекуном несовершеннолетнего Х.

Согласно нотариально удостоверенного заявления от 3 августа 2020 года № 620, отец ребенка Ф. добровольно и безусловно отказался от воспитания своего несовершеннолетнего ребенка Х. и дал согласие на усыновление ребенка.

Из заключения о возможности (невозможности) быть кандидатами в усыновители, выданного КГУ «Отдел образования акимата города Петропавловска», заявители могут выступать кандидатами в усыновители.

К., А. имеют сертификаты о прохождении психологической подготовки граждан, желающих принять детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, на воспитание в свою семью.

Суд первой инстанции отказ в удовлетворении иска мотивировал тем, что усыновители не являются родственниками Х., поэтому у них в силу статьи 84 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс) отсутствует право его усыновить.

Судебная коллегия по гражданским делам Северо-Казахстанского областного суда решение суда первой инстанции признала соответствующим установленным по делу фактическим обстоятельствам и не противоречащим нормам законодательства, в связи с чем оставила без изменения, дополнив

выводы суда о том, что ребенок не мог быть усыновлен заявителями также потому, что не состоял на централизованном учете.

Судебная коллегия считает, что выводы местных судов не основаны на законе и фактических обстоятельствах дела, нарушают права ребенка, заявителей и охраняемые законом их интересы по следующим основаниям.

В соответствии с пунктом 1 статьи 27 Конституции Республики Казахстан брак и семья, материнство, отцовство и детство находятся под защитой государства.

В силу статьи 21 Конвенции о правах ребенка (Нью-Йорк, 20 ноября 1989 года), ратифицированной Республикой Казахстан 8 июня 1994 года, государства-участники, которые признают и/или разрешают существование системы усыновления, обеспечивают, чтобы наилучшие интересы ребенка учитывались в первостепенном порядке, и они обеспечивают, чтобы усыновление ребенка разрешалось только компетентными властями, которые определяют в соответствии с применимым законом и процедурами и на основе всей относящейся к делу и достоверной информации, что усыновление допустимо ввиду статуса ребенка относительно родителей, родственников и законных опекунов и что, если требуется, заинтересованные лица дали свое осознанное согласие на усыновление на основе такой консультации, которая может быть необходимой.

Согласно части 1 статьи 84 Кодекса усыновление допускается в отношении несовершеннолетних детей, рождение которых зарегистрировано в порядке, установленном настоящим Кодексом, и только в их интересах с учетом возможностей обеспечения полноценного физического, психического, духовного и нравственного развития.

При этом учитываются возраст, степень зрелости и согласие ребенка на усыновление.

Подпунктом 2) пункта 2 статьи 84 Кодекса предусмотрено, что дети подлежат усыновлению, когда единственный или оба родителя отказались от ребенка.

Подпункт 4) пункта 2 этой же статьи предусматривает усыновление в случае дачи согласия единственным или обеими родителями на усыновление ребенка родственникам, лицам, состоящим в браке (супружестве) с матерью или отцом усыновляемого ребенка (детей).

Местные суды, отказывая в удовлетворении заявления К., А. об усыновлении, необоснованно отождествили эти два условия, посчитав, что в данном случае, если родители несовершеннолетнего Х. отказались от него, дав письменное согласие на усыновление, то такое согласие они могли дать только родственникам, либо лицам, состоящим в браке (супружестве) с матерью или отцом усыновляемого ребенка (детей).

Из материалов дела следует, что оба родителя ребёнка отказались от него, что подтверждается их письменными согласиями, поэтому суд при вынесении решения должен был применить подпункт 2) пункта 2 статьи 84 Кодекса, согласно которому дети, от которых отказались родители, могут быть усыновлены лицами, не являющимися их родственниками.

Порядок такого усыновления предусмотрен главой 2 (пунктами 18-25) Правил передачи детей, являющихся гражданами Республики Казахстан, на усыновление, утвержденных Постановлением Правительства Республики Казахстан от 30 марта 2012 года № 380.

При этом порядок передачи детей на усыновление родственникам, независимо от их гражданства и места жительства, регламентируется главой 2 (пунктами 7-17) указанного постановления.

Суд апелляционной инстанции, оставляя решение без изменения, пришел к неправильному выводу о том, что несовершеннолетний ребенок Х. не подлежит усыновлению заявителями, поскольку не состоит на централизованном учете в Республиканском банке данных как ребенок, подлежащий усыновлению.

Кроме того, также как и суд первой инстанции, необоснованно отождествил понятия, содержащиеся в Кодексе относительно категорий лиц, имеющих право на усыновление ребёнка, являющегося гражданином Республики Казахстан.

Так, к лицам, имеющим право на усыновление ребёнка в соответствии с положениями Главы 13 Кодекса, относятся: родственники детей, независимо от гражданства и места жительства; граждане Республики Казахстан, постоянно проживающие на территории Республики Казахстан; граждане Республики Казахстан, постоянно проживающие за пределами Республики Казахстан; иностранцы.

В соответствии с пунктом 3 статьи 84 Кодекса дети, указанные в подпунктах 1) - 3), 5) и 6) пункта 2 настоящей статьи, состоящие на учетах в Республиканском банке данных, могут быть переданы на усыновление родственникам детей независимо от гражданства и места жительства, гражданам Республики Казахстан, постоянно проживающим на территории Республики Казахстан, в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан.

При этом нахождение на централизованном учёте в Республиканском банке данных необходимо только в случаях передачи ребёнка, являющегося гражданином Республики Казахстан, на усыновление гражданам Республики Казахстан, постоянно проживающим за пределами Республики Казахстан, или иностранцам (пункты 5 и 6 статьи 84 Кодекса).

Закон определяет три вида учёта в Республиканском банке данных: первичный учёт; региональный учёт; централизованный учёт.

В соответствии с пунктами 3, 4 статьи 117 Кодекса местный исполнительный орган районов, городов областного значения, городов республиканского значения, столицы по месту нахождения детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, в течение месяца со дня поступления сведений о них обеспечивает устройство ребенка (первичный учет Республиканского банка данных).

При невозможности передать ребенка на воспитание в семью по истечении месяца направляет сведения о ребенке в орган, осуществляющий функции по опеке или попечительству, соответствующих административно-территориальных единиц для регионального учета Республиканского банка данных и оказания содействия в последующем устройстве ребенка на воспитание в семью граждан Республики Казахстан, постоянно проживающих на территории Республики Казахстан.

Местные исполнительные органы областей, городов республиканского значения, столицы при невозможности передать детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, гражданам Республики Казахстан на усыновление, под опеку или попечительство, в приемную семью, на воспитание в семью патронатным воспитателям по истечении двухмесячного срока со дня поступления к нему сведений о ребенке обязаны сообщить в уполномоченный орган в области защиты прав детей Республики Казахстан для постановки на централизованный учет детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, Республиканского банка данных.

Таким образом, ребенок подлежит постановке на централизованный учет в случае невозможности передать его гражданам Республики Казахстан, на усыновление, под опеку или попечительство, в приемную семью, на воспитание в семью патронатным воспитателям.

В этой связи несовершеннолетний Х. не подлежал постановке на централизованный учёт Республиканского банка данных, поскольку он 19 декабря 2019 года передан на патронатное воспитание в семью, затем передан К. под опеку.

При указанных обстоятельствах выводы суда апелляционной инстанции в этой части не соответствуют требованиям закона, поскольку усыновление несовершеннолетнего Х. допустимо, так как он состоял на одном из учётов в Республиканском банке данных (состоял на первичном учете), как этого требует пункт 3 статьи 84 Кодекса.

Поэтому позиция КГУ «Отдел образования города Петропавловска» о том, что усыновление несовершеннолетнего Х. заявителями невозможно, так как несовершеннолетний не относится к категории детей, подлежащих усыновлению, не заслуживает внимания.

При разрешении спора местные суды неправильно применили и истолковали закон, подлежащий применению, в связи с чем состоявшиеся по

делу судебные акты подлежат отмене с вынесением по делу нового решения об удовлетворении заявления К., А. в полном объеме по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что с 12 декабря 2019 года и по настоящее время несовершеннолетний Х. проживает вместе с заявителями.

В судебном заседании заявители пояснили, что ребенок уже называет их «мамой» и «папой».

В семье усыновителей созданы все условия для нормального физического, психического, духовного и нравственного развития, воспитания и образования усыновляемого ребенка.

Заявители имеют на праве собственности квартиру. Квартира благоустроенная, состоит из трех комнат, санитарное состояние хорошее. Семья полная, есть все условия для полноценной жизни ребенка.

Согласно справке с места работы К. работает в КГП на ПХВ «Многопрофильная областная больница» Управления здравоохранения акимата Северо-Казахстанской области, размер ежемесячного заработка в среднем составляет 125 431 тенге.

А. работает в ТОО «Ф», размер ежемесячного заработка составляет 150 000 тенге.

По месту работы заявители характеризуются с положительной стороны.

К., А. на учетах в наркологическом и психоневрологическом диспансерах, в национальном регистре больных туберкулезом не состоят, судимостей не имеют.

Оснований, предусмотренных частями 2, 3 статьи 91 Кодекса, исключающих быть усыновителем, в отношении заявителей не установлено.

При таких обстоятельствах, уделяя первоочередное внимание обеспечению наилучших интересов ребенка, с учетом возможностей заявителей обеспечения полноценного физического, психического, духовного и нравственного развития ребенка, принимая во внимание согласие на усыновление биологических матери и отца ребенка, судебная коллегия приходит к выводу об удовлетворении заявления К., А.

В соответствии со статьей 99 Кодекса по просьбе заявителей в запись акта о рождении ребенка Х. подлежат внесению изменения в части новых сведений фамилии и отчества ребенка, места рождения и сведения об отце и матери ребенка.

Налоговые споры

Приведенные доказательства отвечают критериям относимости, допустимости, достоверности и апелляционной коллегией им дана надлежащая правовая оценка

24 мая 2022 года

№ 6001-22-00-ЗПП/152

Товарищество с ограниченной ответственностью «Э» (далее – Товарищество, ТОО) обратилось в суд с иском к «Департамент государственных доходов по Акмолинской области Комитета государственных доходов Министерства финансов Республики Казахстан» (далее – Учреждение, Налоговый орган, Департамент) о признании незаконным и отмене уведомления от 27 декабря 2018 года № 275 (далее – Уведомление) о начислении:

- налога на добавленную стоимость (далее – НДС) на произведенные товары, выполненные работы и оказанные услуги на территории Республики Казахстан в сумме 669 016 021 тенге, пени - 332 525 002 тенге;

- корпоративного подоходного налога с юридических лиц, за исключением поступлений от организаций нефтяного сектора (далее – КПН) в сумме 1 115 382 575 тенге, пени - 564 128 935 тенге.

Решением специализированного межрайонного экономического суда Акмолинской области от 31 июля 2019 года, оставленным без изменения постановлением судебной коллегии по гражданским делам Акмолинского областного суда от 10 октября 2019 года, в удовлетворении заявления отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан от 3 июня 2021 года судебные акты по делу отменены. Гражданское дело направлено на новое рассмотрение в судебную коллегия по гражданским делам Акмолинского областного суда в ином составе судей.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Акмолинского областного суда от 23 августа 2021 года заявление удовлетворено.

Оспариваемое Уведомление признано незаконным и отменено.

На Учреждение возложена обязанность по устранению допущенных нарушений.

Товариществу возвращена из бюджета государственная пошлина в сумме 27 168 692 тенге.

Срок на принесение протеста продлен.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда постановление апелляционной судебной инстанции оставила в силе по следующим основаниям.

Судом установлено, что ТОО создано 25 июля 2001 года, вид деятельности - строительство распределительных объектов для обеспечения электроэнергией и телекоммуникациями.

ТОО «Н» зарегистрировано в качестве юридического лица 4 апреля 2013 года, виды деятельности - «оптовая торговля прочими промежуточными продуктами», «предоставление прочих услуг, не включенных в другие группировки».

ТОО в декларации по НДС за период с 3 квартала 2013 года по 4 квартал 2014 года отразило обороты с ТОО «Н» на сумму 6 245 794 904 тенге, в том числе НДС- 669 192 314 тенге.

27 декабря 2018 года Департаментом проведена тематическая налоговая проверка ТОО за период с 1 января 2013 года по 31 декабря 2017 года.

Департамент в результате анализа финансово-хозяйственной деятельности ТОО «Н» установил, что последний имеет признаки неблагонадежного предприятия.

У ТОО «Н» материально-техническая база, имущество, основные и транспортные средства отсутствуют.

Согласно актам налогового обследования от 2 июля 2013 года, 2, 24 апреля 2015 года, 23 августа 2018 года по юридическому адресу не значится.

С 18 мая 2015 года ТОО «Н» снято с учета по НДС.

Встречная налоговая проверка не проведена ввиду отсутствия ТОО «Н» по юридическому адресу.

По результатам проверки Департаментом составлен акт документальной налоговой проверки и вынесено оспариваемое Уведомление. Налоги начислены за 2013 - 2014 годы.

Основание - исключение из зачета по НДС и вычетов по КПН взаиморасчетов с ТОО «Н» в связи с отсутствием подтверждающих документов.

Апелляционная коллегия, удовлетворяя заявление ТОО, свои выводы мотивировала тем, что Налоговый орган вопреки положениям статьи 72 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) не доказал соответствие закону оспариваемого Уведомления.

Фактическое получение Товариществом товаров, работ и услуг от ТОО «Н» подтверждается приобщенными к материалам дела доказательствами:

- фотографиями установленных материалов на объектах;
- договорами с заказчиками и Товариществом;
- технической документацией;
- счетами-фактурами;
- накладными на отпуск товаров;
- справками о стоимости выполненных работ и затрат;

- актами приемок;
- экспертным заключением, проведенным в рамках уголовного дела в отношении должностных лиц ТОО;
- отсутствием судебных актов о недействительности сделок и регистрации ТОО «Н».

Суд принял в качестве доказательства постановление Службы экономических расследований (далее – СЭР) по Алматинской области от 22 августа 2016 года, которым досудебное расследование по уголовному делу в отношении ТОО «Н» прекращено в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения, предусмотренного статьей 215 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК). В рамках этого уголовного дела следователем установлено, что ТОО «Н» в период с 2013 по 2015 годы занималось предпринимательской деятельностью.

Также апелляция коллегия учла, что в ходе предыдущей налоговой проверки взаиморасчеты между ТОО и ТОО «Н» признаны подтвержденными документально.

С выводами суда апелляционной инстанции коллегия соглашается и признает их обоснованными.

Гражданское дело рассмотрено по правилам Подраздела 2 Главы 29 ГПК, действовавшего на момент принятия процессуального решения и определявшего порядок рассмотрения дел особого искового производства.

Пунктом 26 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 24 декабря 2010 года № 20 «О некоторых вопросах применения судами норм главы 29 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан» разъяснено, что законность обжалуемого решения, действия (бездействия) означает, что оно принято (совершено) в соответствии с нормативными правовыми актами, в пределах компетенции государственного органа или органа местного самоуправления, полномочий должностного лица или государственного служащего.

Частью 2 статьи 72 ГПК установлено, что бремя доказывания по делам, указанным в главе 29 настоящего Кодекса, возлагается на органы государственной власти, местного самоуправления, общественного объединения, организации, должностных лиц и государственных служащих, чьи акты, действия (бездействие) обжалуются.

Из содержания приведенных норм права следует, что именно на Налоговый орган возлагается обязанность представить доказательства, отвечающие критериям относимости, допустимости и достоверности, бесспорно свидетельствующие, что оспариваемое Уведомление соответствует закону.

Между тем по делу достоверно установлено, что Налоговым органом таких доказательств не представлено.

В свою очередь, Товариществом представлены в совокупности доказательства, неоспоримо подтверждающие незаконность обжалуемого Уведомления.

Пунктом 3 статьи 100 Кодекса Республики Казахстан «О налогах и других обязательных платежах в бюджет» (далее – Налоговый кодекс) установлено, что вычеты производятся налогоплательщиком при наличии документов, подтверждающих расходы, связанные с его деятельностью, направленной на получение дохода.

Согласно пункту 1 статьи 256 Налогового кодекса, если иное не предусмотрено настоящей главой, при определении суммы налога, подлежащей взносу в бюджет, получатель товаров, работ, услуг, являющийся плательщиком налога на добавленную стоимость в соответствии с подпунктом 1) пункта 1 статьи 228 настоящего Кодекса, имеет право на зачет сумм налога на добавленную стоимость, подлежащих уплате за полученные товары, включая основные средства, нематериальные и биологические активы, инвестиции в недвижимость, работы и услуги, если они используются или будут использоваться в целях облагаемого оборота.

Частью 1, 2 статьи 63 ГПК предусмотрено, что доказательствами по делу являются полученные законным способом сведения о фактах, на основе которых суд устанавливает наличие или отсутствие обстоятельств, обосновывающих требования и возражения сторон, а также иных обстоятельств, имеющих значение для правильного рассмотрения и разрешения дела.

Сведения о фактах могут быть получены из объяснений сторон и третьих лиц, показаний свидетелей, заключений экспертов, вещественных доказательств, протоколов процессуальных действий, протоколов судебных заседаний, аудио-, видеозаписей, данных, полученных путем использования систем видеоконференцсвязи, отражающих ход и результаты процессуальных действий, и иных источников.

Фактическое получение ТОО товаров, работ и оказание услуг от ТОО «Н» подтверждаются:

- фотографиями установленных материалов на объектах, договорами с заказчиками и ТОО, технической документацией, подтверждающими факт установки материалов, приобретённых у ТОО «Н», счетами-фактурами, накладными на отпуск товаров, справками о стоимости выполненных работ и затрат, актами приемки, заключением эксперта от 27 апреля 2020 года № 575;

- постановлением СЭР по Алматинской области от 22 августа 2016 года о прекращении досудебного расследования по уголовному делу в отношении ТОО «Н» в связи с отсутствием состава уголовного правонарушения, предусмотренного статьей 215 УК (лжепредпринимательство). Из постановления следует, что ТОО «Н» в период с 2013-2015 года занималось

предпринимательской деятельностью, с выполнением обязанностей, вытекающих из договоров, что подтверждается бухгалтерскими документами контрагентов (покупателей и поставщиков ТОО);

- актом документальной проверки налоговой проверки от 30 декабря 2016 года № 467, проведенным Налоговым органом в отношении Товарищества. Актом установлено, что за период с 1 января 2011 по 31 декабря 2015 годы подтверждены взаиморасчеты ТОО, в том числе и с ТОО «Н»;

- определением специализированного межрайонного экономического суда Алматинской области от 22 июня 2020 года, в соответствии с которым иск прокурора Талгарского района о признании недействительными приказов Управления юстиции Талгарского района о регистрации, перерегистрации ТОО «Н» и об обязательстве снять с его регистрации оставлен без рассмотрения.

Приведенные доказательства отвечают критериям относимости, допустимости, достоверности и апелляционной коллегией им дана надлежащая правовая оценка.

Подпунктами 1)-16) статьи 115 и подпунктами 1)-5) пункта 3 статьи 257 Налогового кодекса определены перечни затрат, не подлежащих вычету при определении налогооблагаемого дохода по КПП, и сумм НДС, не подлежащих отнесению в зачет.

Приведенные перечни оснований являются исчерпывающими и расширительному толкованию не подлежат.

Этот вывод коллегии прямо согласуется с принципом определенности налогообложения, установленным в статье 6 Налогового кодекса, согласно которому налоги и другие обязательные платежи в бюджет Республики Казахстан должны быть определенными. Определенность налогообложения означает установление в налоговом законодательстве Республики Казахстан всех оснований и порядка возникновения, исполнения и прекращения налогового обязательства налогоплательщика, обязанности налогового агента по исчислению, удержанию и перечислению налогов.

Обстоятельства, на которых Налоговый орган основывает свою правовую позицию, сводятся к тому, что ТОО «Н» не могло оказать услуги, осуществить поставку товара ТОО, поскольку на его балансе не имеется активов, отсутствуют здания, сооружения, транспортные средства.

Иными словами, по мнению Департамента, ТОО «Н» уже в момент заключения сделок не имело реальных намерений и возможностей исполнять свои обязательства по оказанию услуг, поставке товара, а ТОО было осведомлено об этом. Следовательно, выписанные на основании договоров счета-фактуры являются фиктивными.

Эти факты свидетельствуют о совершенных участниками сделок, в зависимости от размера причиненного ущерба, уголовных, либо административного правонарушений, предусмотренных диспозициями

статей 216, 245 УК и статьи 280 Кодекса Республики Казахстан «Об административных правонарушениях».

Поскольку такие сделки направлены на достижение противоправной цели, незаконный умысел сторон на его совершение, а также объективная и субъективная стороны правонарушения должны быть установлены и доказаны исключительно в порядке уголовно-процессуального закона, либо в рамках рассмотрения административного материала.

Обязанность суда именно в рамках рассмотрения уголовного дела исследовать доказательства, свидетельствующие о наличии у субъекта частного предпринимательства соответствующих активов, зданий, транспортных средств на праве собственности либо на правах аренды и иных основаниях, материальных и трудовых ресурсов, без которых невозможно выполнить работы и оказать услуги, разъяснена в пункте 13 нормативного постановления Верховного Суда «О некоторых вопросах применения судами законодательства по делам об уголовных правонарушениях в сфере экономической деятельности» от 24 января 2020 года № 3.

Частью 3 статьи 65 ГПК предусмотрено, что обстоятельства дела, которые по закону должны быть подтверждены определенными доказательствами, не могут подтверждаться никакими другими доказательствами.

Таким образом, исходя из позиции Налогового органа и доводов протеста, в качестве доказательств, подтверждающих правомерность начисления налогов Товариществу, ответчик обязан был представить судебные акты о недействительности сделок между ТОО и ТОО «Н», приговор (постановление) суда о признании ТОО «Н» лжепредприятием, либо отчет о расходах по сделке (операции), по которой действие (действия) по выписке счета-фактуры и (или) иного документа признано (признаны) судом совершенным (совершенными) ТОО «Н» без фактического выполнения работ, оказания услуг, отгрузки товаров.

Таких доказательств Учреждением суду не представлено.

При таких обстоятельствах коллегия приходит к выводу, что доводы, изложенные в протесте, фактически направлены на переоценку исследованных судом апелляционной инстанции обстоятельств дела.

Между тем пределы рассмотрения дела в суде кассационной инстанции ограничены проверкой правильности применения апелляционной коллегией норм материального и процессуального права применительно к фактическим обстоятельствам, установленным судом при рассмотрении дела в апелляционной инстанции.

Апелляционной коллегией все юридические значимые обстоятельства по делу установлены верно. Материалы дела исследованы судом полно, всесторонне и объективно, представленным сторонами доказательствам дана надлежащая правовая оценка.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының әкімшілік істер жөніндегі
сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по
административным делам Верховного Суда Республики Казахстан**

Споры по обжалованию действий судебного исполнителя

**Признавая незаконным постановление от 7 сентября 2021 года
об определении задолженности по алиментам, местные суды,
руководствуясь вышеуказанной нормой, пришли к правильному
выводу, что размер задолженности, исходя из размера
пенсионных отчислений, определен ЧСИ неверно**

12 апреля 2022 года

№ 6001-22-00-6ан/1

Р. обратился в суд с иском к частному судебному исполнителю И. (далее – ЧСИ, ответчик) о признании незаконными и отмене постановлений об определении задолженности по алиментам от 7 сентября 2021 года, о временном ограничении на выезд должника из Республики Казахстан от 6 октября 2021 года, о понуждении ответчика снять арест с денежных средств и автомашины.

На основании судебного приказа Енбекшинского районного суда г.Шымкента от 29 июля 2011 года с Р. в пользу И. взысканы алименты на содержание двоих несовершеннолетних детей М., 16 июля 2004 года рождения, и А., 16 июля 2004 года рождения, в размере 1/3 части со всех видов заработной платы и иного дохода ежемесячно, начиная с 29 июля 2011 года до их совершеннолетия.

На основании заявления взыскателя постановлением ЧСИ от 31 августа 2021 года возбуждено исполнительное производство.

Постановлениями ЧСИ:

1) от 7 сентября 2021 года определена задолженность истца по алиментам за период с 1 сентября 2018 года по 31 августа 2021 года в размере 6 460 783 тенге.

2) от 7 сентября 2021 года наложен арест на денежные средства в пределах суммы задолженности;

3) от 8 сентября 2021 года наложен арест на автомашину должника марки Лексус RX 350, госномер 787AAS17;

4) от 6 октября 2021 года временно ограничен выезд должника из Республики Казахстан.

Р. мотивировал свои требования тем, что до 15 сентября 2017 года он и И. проживали совместно, вели общее хозяйство и воспитывали детей. После расторжения брака со взыскателем было заключено соглашение о порядке содержания детей, согласно которому он оплачивал их обучение и приобретал все необходимые вещи. На фоне финансового конфликта И. в августе 2021 года предъявила судебный приказ к принудительному исполнению. Он не согласен с размером задолженности по алиментам, поскольку факта уклонения от содержания детей с его стороны не имелось. Каким образом определена задолженность и из каких доходов, ему не известно. Также не согласен с наложением арестов на его банковские счета и автомобиль, с запретом выезда из Республики Казахстан. Он является тренером по подготовке спортсменов на международные соревнования. Незаконными действиями ЧСИ парализована его тренерская работа.

Решением специализированного межрайонного административного суда города Шымкента от 20 октября 2021 года иск удовлетворен частично, постановлено признать незаконными и отменить:

- 1) постановление ЧСИ от 7 сентября 2021 года об определении задолженности по алиментам в размере 6 460 783 тенге;
- 2) постановление ЧСИ о временном ограничении на выезд Р. из Республики Казахстан от 6 октября 2021 года;
- 3) в части иска о понуждении ЧСИ снять арест с денежных средств истца, находящихся в банках второго уровня, и автомашины отказано.

Постановлением судебной коллегии по административным делам суда города Шымкента от 18 ноября 2021 года решение изменено.

В части признания незаконным и отмене постановления от 6 октября 2021 года о временном ограничении на выезд Р. из Республики Казахстан судебный акт отменен с вынесением нового решения об отказе в удовлетворении иска.

В резолютивной части решения исключен вывод об отмене постановления об определении задолженности по алиментам от 7 сентября 2021 года.

Возложена обязанность на ЧСИ отменить постановление об определении задолженности по алиментам от 7 сентября 2021 года в течение 10 рабочих дней после вступления постановления в силу.

В кассационной жалобе представитель истца просит изменить состоявшиеся по делу судебные акты и вынести новое решение об удовлетворении иска: отмене постановления от 7 сентября 2021 года об определении задолженности, от 8 сентября 2021 года о наложении ареста на банковские счета и автомашину должника, указывая на нарушение судами норм материального права и несоответствие выводов суда обстоятельствам дела.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции по следующим основаниям.

В соответствии с пунктом 1 статьи 138 Кодекса «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс) родители обязаны содержать своих несовершеннолетних детей. Порядок и форма предоставления содержания несовершеннолетним детям определяются родителями самостоятельно.

Согласно части первой статьи 169 Кодекса взыскание алиментов за прошедший период на основании соглашения об уплате алиментов или на основании исполнительного документа производится в пределах трехлетнего срока, предшествовавшего предъявлению исполнительного документа, либо соглашения об уплате алиментов, предусмотренного статьей 158 настоящего Кодекса.

Из содержания постановления от 7 сентября 2021 года следует, что задолженность истца по алиментам в размере 6 460 783 тенге ЧСИ определена за три предшествовавших года (с 1 сентября 2018 года по 31 августа 2021 года) на основании части первой статьи 169 Кодекса. При проведении расчета за основу взята справка ЕНПФ от 3 сентября 2021 года, согласно которой доход должника за минусом пенсионных отчислений составил 19 382 350 тенге.

В силу пункта 2 статьи 99 Закона «Об исполнительном производстве и статусе судебных исполнителей» (далее – Закон), размер задолженности по алиментам определяется судебным исполнителем по месту исполнения решения исходя из фактической заработной платы (дохода), получаемой должником за время, в течение которого взыскание не производилось.

Признавая незаконным постановление от 7 сентября 2021 года об определении задолженности по алиментам, местные суды, руководствуясь вышеуказанной нормой, пришли к правильному выводу, что размер задолженности, исходя из размера пенсионных отчислений, определен ЧСИ неверно.

Согласно справкам с места работы Р., в графе к выплате работнику указана заработная плата с удержанием помимо пенсионных взносов, подоходного налога и обязательного медицинского страхования.

На заседании кассационной инстанции ЧСИ пояснила, что после заседания апелляционной инстанции сумма задолженности была ею пересчитана с учетом фактического размера заработной платы истца после вычетов вышеуказанных сумм.

Доводы кассационной жалобы представителя истца о незаконности действий ЧСИ по определению задолженности по алиментам в целом со ссылкой на часть вторую статьи 164 Кодекса и нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 29 ноября 2019 года № 6 «О применении судами законодательства при рассмотрении дел,

связанных со взысканием алиментов» коллегией отклонены по следующим основаниям.

Положения части второй статьи 164 Кодекса регламентируют порядок взыскания судом алиментов за трехлетний период, предшествовавший обращению истца в суд.

В рассматриваемом случае судебный приказ вынесен судом в 2011 году и ЧСИ при определении задолженности правильно руководствовался положениями части 1 статьи 169 Кодекса.

В силу положений части 4 статьи 84 Административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – АППК) незаконный обременяющий административный акт подлежит обязательной отмене.

В соответствии с частью 3 статьи 155 АППК признание административного акта или его части незаконным влечет его отмену, а также отмену всех юридических последствий, вытекающих из него либо из его части, если иное не указано в судебном решении.

Частью 1 статьи 156 АППК предусмотрено, что если иск об оспаривании обременяющего административного акта, затрагивающего права, свободы и законные интересы истца, является обоснованным и суд признает его незаконность, то он отменяет его полностью или в какой-либо части.

Выводы апелляционной инстанции об исключении из резолютивной части решения отмены постановления об определении задолженности по алиментам от 7 сентября 2021 года с возложением данной обязанности на ЧСИ в течение 10 рабочих дней после вступления в силу постановления не соответствуют вышеуказанным нормам АППК.

Ссылка апелляционной коллегии на пункт 4 статьи 10 Закона ошибочна, так как норма, предоставляющая право ЧСИ отменить свое постановление, носит общий характер и не исключает право суда на отмену незаконного постановления ЧСИ.

В указанной части решение судом первой инстанции вынесено правильно и не подлежало изменению в апелляционном порядке.

Относительно требований о признании незаконным и отмене постановления ЧСИ о временном ограничении на выезд Р. из Республики Казахстан от 6 октября 2021 года коллегия приходит к следующему выводу.

В силу статьи 33 Закона судебный исполнитель обязан вынести постановление о временном ограничении на выезд физического лица из Республики Казахстан в случаях неисполнения более трех месяцев требования исполнительного документа о взыскании периодических платежей. Временное ограничение на выезд из Республики Казахстан налагается после истечения пяти рабочих дней со дня надлежащего извещения физического лица, являющегося должником, о применении временного ограничения. Постановление судебного исполнителя

о временном ограничении на выезд физического лица, являющегося должником, из Республики Казахстан подлежит санкционированию судом в порядке, установленном Гражданским процессуальным кодексом Республики Казахстан.

Признавая незаконным и отменяя постановление, суд первой инстанции правильно исходил из того, что в соответствии со статьей 96 АППК подача жалобы приостанавливает исполнение административного акта, административного действия.

Судебный приказ о взыскании алиментов предъявлен к принудительному исполнению 31 августа 2021 года, с октября производятся периодические удержания из заработной платы должника.

К моменту вынесения постановления от 6 октября 2021 года факта неисполнения должником судебного приказа о взыскании периодических платежей более трех месяцев с момента предъявления его на исполнение не имелось.

Исковое заявление об обжаловании постановления об определении задолженности по алиментам от 7 сентября 2021 года подано в суд 20 сентября 2021 года, о чем ЧСИ извещен на следующий день. Постановление об ограничении выезда должника вынесено в целях обеспечения исполнения постановления от 7 сентября 2021 года.

Тогда как постановление от 7 сентября 2021 года не могло быть положено в основу вынесения постановления от 6 октября 2021 года, поскольку являлось предметом обжалования в суде и его исполнение было приостановлено в силу требований статьи 96 Кодекса.

Кроме того, материалами дела подтверждаются доводы представителя истца о нарушении ЧСИ процедуры вынесения постановления, предусмотренного статьей 33 Закона, выраженном в не извещении должника за пять рабочих дней до его вынесения о применении данного вида ограничения.

Извещение должника 15 сентября 2021 года о возбуждении исполнительного производства с требованием о незамедлительном исполнении судебного приказа не подменяет собой необходимость извещения должника о применении ограничения в виде запрета на выезд, как того требуют положения статьи 33 Закона.

**Споры по обжалованию действий
судебного исполнителя**

**Направление извещений неверному адресату имело место,
однако не является нарушением процедуры исполнительного
производства, а является опiskeй, которая была незамедлительно
исправлена и не повлияла на сроки исполнения судебного акта**

12 апреля 2022 года

6001-21-00-6ап/138

Акционерное общество «F» (далее – АО) обратилось в суд с административным иском к государственному судебному исполнителю А. (далее – ГСИ А.) о признании неправомерным ее бездействия и возложении обязанности восстановить нарушенные права в течение десяти дней.

Специализированный межрайонный административный суд № 2 Алматинской области вынес решение от 7 октября 2021 года об отказе в удовлетворении административного иска.

Постановлением судебной коллегии по административным делам Алматинского областного суда 11 ноября 2021 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Одновременно судебной коллегией по административным делам Алматинского областного суда вынесено частное определение о допущенных фактах нарушения закона ГСИ А. с доведением до сведения руководителя департамента юстиции Алматинской области для принятия соответствующих мер.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда отменила определение апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции по следующим основаниям.

В частной жалобе ответчик отмечает, что местные суды тщательно изучили материалы дела и вынесли судебные акты об отказе в удовлетворении иска, что исключает вынесение частного определения.

Суд апелляционной инстанции в обоснование вынесения частного определения указал, что в результате невнимательности и допущенной описки со стороны ГСИ А. извещения своевременно не доставлены должнику, что привело к нарушению срока исполнения, предусмотренного пунктом 1 статьи 39 Закона Республики Казахстан «Об исполнительном производстве и статусе судебных исполнителей» (далее – Закон).

Судебная коллегия с выводами суда апелляционной инстанции не может согласиться ввиду следующего.

В силу требования части первой статьи 270В силу требования части первой статьи 270 Гражданского процессуального кодекса Республики

Казахстан при выявлении случаев нарушения законности суд вправе вынести и направить частное определение, а если нарушения допущены со стороны государственных органов, должностных лиц и государственных служащих, суд выносит и направляет частное определение соответствующим организациям, должностным или иным лицам, выполняющим управленческие функции, которые обязаны в месячный срок сообщить о принятых ими мерах.

Материалами дела установлено, что фактической причиной неисполнения судебного акта являлись объективные обстоятельства, связанные с необходимостью проведения процедуры государственных закупок с целью определения поставщика услуг для реализации и вывоза материальных ценностей.

Направление извещений неверному адресату имело место, однако не является нарушением процедуры исполнительного производства, а является опiskeй, которая была незамедлительно исправлена и не повлияла на сроки исполнения судебного акта.

Указанное в частном определении нарушение ГСИ А. требований статей 37 и 126 Закона противоречит материалам дела, из которого видно, что ГСИ А. постоянно взаимодействовала с должником посредством направления почтовых уведомлений и извещений, электронной почты, телефонных переговоров, что подтвердил в судебном заседании представитель должника.

Таким образом, обжалуемое частное определение противоречит установленным по делу обстоятельствам и не отвечает требованиям законности и обоснованности.

Споры, связанные с архитектурной, градостроительной и строительной деятельностью

**Судом апелляционной инстанции не учтено, что
Товариществом не исполнено предписание Управления
об устранении нарушений от 16 июня 2021 года № 493/100
Истцом самовольная постройка не снесена**

21 апреля 2022 года

№ 6001-22-00-6an/119

Товарищество с ограниченной ответственностью «А» (далее – Товарищество) обратилось в суд с иском к КГУ «Управление городского планирования и урбанистики города Алматы» (далее – Управление) с требованиями:

- о признании неправомерными действий Управления по мотивированному отказу в выдаче архитектурно-планировочного задания (далее – АПЗ), вертикальной планировочной отметки, выкопировки из проекта детальной планировки, типовых поперечных профилей дорог и улиц, а также технических условий схемы трасс наружных инженерных сетей на новое строительство по адресу: город Алматы, Наурызбайский район, микрорайон Шугыла, улица Байтели батыра, участок от 7 июля 2021 года № 24 и несогласованию эскизного проекта (далее – первое требование);

- о возложении обязанности на Управление выдать АПЗ и согласовать эскизный проект заказчика ТОО «А», выполненный ТОО ПСК «Б» (далее – второе требование).

Решением специализированного межрайонного административного суда города Алматы от 8 октября 2021 года в удовлетворении иска отказано.

Постановлением судебной коллегии по административным делам Алматинского городского суда от 18 ноября 2021 года решение изменено. В части отказа в удовлетворении иска по первому требованию вынесено новое решение об удовлетворении иска. Действия Управления планирования признаны неправомерными. В остальной части решение оставлено без изменения.

Судебная коллегия по административным делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что Товарищество является собственником земельного участка, общей площадью 0, 9818 га, расположенного по адресу: город Алматы, Наурызбайский район, микрорайон Ш., улица Б. батыра, участок 24, по договору купли-продажи земельного участка от 28 апреля 2021 года, с целевым назначением: многоквартирный жилой комплекс с объектами соцкультбыта.

Требование истца основывается на том, что ответчиком неоднократно отказано в предоставлении государственных услуг по получению исходных материалов на новое строительство:

АПЗ, вертикальные планировочные отметки, выкопировка из проекта детальной планировки, типовые поперечные профили дорог и улиц, а также технические условия схемы трасс наружных инженерных сетей (далее – исходные материалы).

Так, 3 июля 2021 года Товарищество повторно обратилось к Управлению планирования с заявлением о выдаче исходных материалов для строительства многоквартирного жилого дома.

Ответом от 7 июля 2021 года ответчик вновь отказал в предоставлении государственной услуги по основаниям, указанным в мотивированном отказе от 11 мая 2021 года.

Апелляционная коллегия, удовлетворяя требования истца в части признания неправомерными действий ответчика об отказе в предоставлении государственной услуги, выводы обосновала тем, что в мотивированном отказе отсутствуют конкретные замечания для устранения. Такие действия нарушают право Товарищества на повторное обращение после устранения замечания.

Однако с такими выводами суда апелляционной коллегии нельзя согласиться.

Установлено, что Департаментом Национального бюро по противодействию коррупции 6 мая 2021 года Управлению направлено поручение о проверке и принятии мер по земельному участку истца, также коллективные письма жителей домов, находящихся в непосредственной близости от строительства, проводимого Товариществом.

Внеплановой проверкой Управлением установлено, что Товарищество осуществляет самовольное строительство многоквартирного жилого дома с нарушениями действующего законодательства Республики Казахстан, то есть без разрешительных документов.

По результатам вынесен акт о результатах проверки от 16 июня 2021 года № 493 и выдано предписание об устранении нарушений от 16 июня 2021 года № 493/100.

Товарищество привлечено к административной ответственности.

Факт строительства без соответствующих разрешительных документов истцом не оспаривается.

Согласно подпункту 7) пункта 1 статьи 17 Закона Республики Казахстан «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в Республике Казахстан» (далее – Закон) нарушения норм и требований (условий, правил, ограничений), установленных законодательством об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности, допущенные ее субъектами, влекут ответственность, предусмотренную законами Республики Казахстан, к ним относятся самовольное строительство, равно как и изменение архитектурного облика, перепланировка (переоборудование, перепрофилирование) зданий, отдельных помещений и (или) частей здания.

Пунктом 5 Правил организации застройки и прохождения разрешительных процедур в сфере строительства, утвержденных Приказом министра национальной экономики Республики Казахстан от 30 ноября 2015 года за № 750 (далее – Правила застройки), предусмотрено, что самовольное строительство объектов различного назначения на территории населенных пунктов не допускается.

Согласно подпункту 5) пункта 41 Правил застройки услугодатель отказывает в оказании государственной услуги за нарушение норм и

требований (условий, правил, ограничений), установленных статьей 17 Закона.

Заявителю выдается мотивированный отказ с указанием причин и конкретными замечаниями для устранения.

Для получения государственной услуги 1 заявитель повторно обращается в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан, в случае устранения причин отказа в оказании государственной услуги 1 (получения исходных материалов на новое строительство, АПЗ и технических условий).

Последующий отказ не может быть дан по основаниям, которые могли бы быть, но не были указаны ранее.

В соответствии с подпунктом 49) статьи 1 Закона архитектурно-планировочное задание - комплекс требований к назначению, основным параметрам и размещению объекта на конкретном земельном участке (площадке, трассе), а также обязательные требования, условия и ограничения к проектированию и строительству, устанавливаемые в соответствии с градостроительными регламентами для данного населенного пункта. При этом допускается установление требований по цветовому решению и использованию материалов отделки фасадов зданий (сооружений), объемно-пространственному решению в соответствии с эскизами (эскизными проектами), предоставляемыми заказчиком (застройщиком, инвестором).

То есть, согласно нормам законодательства, АПЗ и другие разрешительные документы должны быть получены застройщиком до начала строительства.

Выдача АПЗ и других исходных документов в отношении самовольно возведенных построек не позволила бы уполномоченному органу выполнить задачи по осуществлению градостроительного и архитектурно-строительного контроля и надзора; установлению требований, обеспечивающих безопасность в сфере архитектурной, градостроительной и строительной деятельности, предусмотренных статьей 3 Закона.

Первоначально Товарищество обратилось к Управлению с заявлением о выдаче АПЗ 4 мая 2021 года после начала строительства.

Мотивированным отказом от 11 мая 2021 года за № KZ06VUA00418914 ответчик отказал истцу в выдаче АПЗ, поскольку выявлен факт самовольного строительства.

В последующем Товарищество обратилось к ответчику с аналогичными заявлениями 13 мая 2021 года, 23 июня 2021 года и 3 июля 2021 года, на которые были даны мотивированные отказы от 2 июня 2021 года, 29 июня 2021 года соответственно и оспариваемым мотивированным отказом от 7 июля 2021 года за № KZ37VUA00464916 по основаниям, указанным в мотивированном отказе от 11 мая 2021 года.

Судом апелляционной инстанции не учтено, что Товариществом не исполнено предписание Управления об устранении нарушений от 16 июня 2021 года № 493/100. Истцом самовольная постройка не снесена.

Следовательно, Товарищество имело право обратиться за выдачей АПЗ после сноса самовольной постройки.

Исходя из изложенных обстоятельств, судебная коллегия считает, что выводы суда первой инстанции являются обоснованными, поскольку ответчиком был предоставлен истцу мотивированный отказ от 7 июля 2021 года в соответствии с требованиями Закона и Правил застройки.

Также судебная коллегия отмечает, что вступившим в законную силу решением специализированного межрайонного административного суда города Алматы от 6 октября 2021 года отказано в удовлетворении иска Товарищества о признании неправомерными проверки, акта проверки и предписания Управления от 16 июня 2021 года.

Кроме того, постановлением судебной коллегии по гражданским делам Алматинского городского суда от 18 марта 2022 года вышеназванный объект признан самовольной постройкой и постановлено снести его за счет Товарищества.

**Қорыту
Обобщение**

Соттардың Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының нормаларын қолдануының сот практикасын қорыту

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2022 жылғы бірінші жартыжылдыққа арналған жұмыс жоспарына сәйкес Қазақстан Республикасында халықаралық шарттардың нормаларын қолдануға байланысты азаматтық істерді, материалдарды қараудың сот практикасына қорыту жүргізілді.

Қорытудың мақсаты – жинақталған санаттағы істер бойынша сот практикасын зерделеу, сот төрелігін іске асыру сапасын талдау, заңнаманы біркелкі қолдануды қалыптастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу, соттардың құқық қолдану практикасында туындайтын проблемалық мәселелерді анықтау. Талдаудың өзектілігі Қазақстан Республикасының халықаралық қоғамдастыққа интеграциялауы үшін халықаралық-құқықтық міндеттемелерді сақтауға негізделеді.

Қорыту 2019-2021 жылдар кезеңіне жүргізілді, қорытылатын санаттағы істер бойынша «Төрелік» ақпараттық жүйесінде (бұдан әрі – «Төрелік» АЖ) орналастырылған азаматтық істерді, материалдарды, сот актілерін іріктеп зерделеу мен талдауға негізделген.

Нормативтік база

Қорытылатын санаттағы істерді қарау кезінде қолдануға жататын негізгі нормативтік құқықтық актілер:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы,
2. Азаматтық процестік кодекс (бұдан әрі – АПК),
3. БҰҰ Бас Ассамблеясының 1948 жылғы 10 желтоқсандағы 217 А (III) қарарымен қабылданған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы,
4. БҰҰ Бас Ассамблеясының 1966 жылғы 16 желтоқсандағы 2200 а (XXI) қарарымен қабылданған Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пакті,
5. БҰҰ Бас Ассамблеясының 1989 жылғы 20 қарашадағы 44/25 қарарымен қабылданған Бала құқықтары туралы конвенция,
6. БҰҰ Бас Ассамблеясының 1979 жылғы 18 желтоқсандағы 34/180 қарарымен қабылданған және 1981 жылғы 3 қыркүйекте күшіне енген Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы конвенция,

7. Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт. Бас Ассамблеяның 1966 жылғы 16 желтоқсандағы 2200 а (XXI) қарарымен қабылданды,

8. «Адамның құқықтары мен негізгі бостандықтары туралы» 1995 жылғы 26 мамырдағы ТМД басшылары кеңесінің Конвенциясы, Кишиневте 2008 жылғы 14 қарашада қол қойылған және 2009 жылғы 31 желтоқсанда Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланған «Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің еңбекші-мигранттары мен олардың отбасы мүшелерінің құқықтық мәртебесі туралы» Конвенция,

9. 1965 жылғы 21 желтоқсанда қабылданған Нәсілдік кемсітушілікті жою туралы конвенция,

10. Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы 2006 жылғы 13 желтоқсанда Нью-Йоркте қабылданған Мүгедектердің құқықтары туралы конвенция,

11. Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенция (Минск, 1993 жылғы 22 қаңтар) және оған Хаттама (Мәскеу, 1997 жылғы 28 наурыз),

12. Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенция (Кишинев, 2002 жылғы 7 қазан),

13. Шаруашылық қызметті жүзеге асыруға байланысты дауларды шешу тәртібі туралы келісім (Киев, 1992 жылғы 20 наурыз),

14. Достастыққа қатысушы мемлекеттердің аумақтарында төрелік, шаруашылық және экономикалық соттардың шешімдерін өзара орындау тәртібі туралы келісім (Мәскеу, 1998 жылғы 6 наурыз),

15. Шетелде алимент өндіріп алу туралы конвенция (Нью-Йорк, 1956 жылғы 20 маусым),

16. Азаматтық процесс мәселелері жөніндегі конвенция (Гаага, 1954 жылғы 1 наурыз),

17. Азаматтық немесе сауда істері бойынша сот және соттан тыс құжаттарды шетелде тапсыру туралы конвенция (Гаага, 1965 жылғы 15 қараша),

18. «Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары туралы» 2005 жылғы 30 мамырдағы № 54 Қазақстан Республикасының Заңы,

19. «Ерлер мен әйелдердің тең құқықтарының және тең мүмкіндіктерінің мемлекеттік кепілдіктері туралы» Қазақстан Республикасының Заңы,

20. «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» 2010 жылғы 2 сәуірдегі Қазақстан Республикасының Заңы,

21. «Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының нормаларын қолдану туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 10 шілдедегі № 1 нормативтік қаулысы,

22. «Шетелдіктерді немесе азаматтығы жоқ адамдарды Қазақстан Республикасының шегінен шығарып жіберу істерін қараудың сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2013 жылғы 13 желтоқсандағы № 4 нормативтік қаулысы,

23. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Төрағасының өкімімен бекітілген Қазақстан Республикасы соттарының сот актілерін ресімдеу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар,

24. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Төрағасының 2005 жылғы 24 маусымдағы № 115 өкімімен бекітілген Азаматтық істерді қараудың сот практикасын қорытуды ұйымдастыру және жүргізу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар,

25. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаменті (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының аппараты) басшысының 2020 жылғы 16 қаңтардағы № 6001-2077-6/28 өкімімен бекітілген Қазақстан Республикасы соттарының шет мемлекеттердің соттарына құқықтық көмек көрсетуі және құқықтық көмекке жүгінуі туралы әдістемелік ұсынымдар.

Статистикалық деректер

Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарының нормаларын қолдана отырып, 2019-2021 жылдардағы азаматтық істерді қарау нәтижелері

Р/с	Өңірлер	Барлығы аяқталған			Оның ішінде шешім шығарылып		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021
1.	Ақмола облысы	1312	39	50	1246	35	44
2.	Нұр-Сұлтан қаласы	205	139	115	203	139	114
3.	Алматы облысы	125	51	26	116	32	20
4.	Алматы қаласы	1397	783	1135	919	490	788
5.	Ақтөбе облысы	4628	385	282	3182	330	276
6.	Атырау облысы	62	15	5	62	15	5
7.	ШҚО	1104	98	95	946	97	94
8.	Жамбыл облысы	3224	144	10	3161	135	10
9.	БҚО	1103	390	96	945	340	92
10.	Қарағанды облысы	4751	1268	748	4477	1263	746
11.	Қостанай облысы	1923	765	434	1757	703	400
12.	Қызылорда облысы	2	2	2	2	1	2
13.	Маңғыстау облысы	2014	482	231	1516	229	18
14.	Павлодар облысы	25855	13594	7562	20332	9509	4994
15.	СҚО	1438	303	104	1241	244	84
16.	Шымкент қаласы	488	117	128	488	116	128
17.	Түркістан облысы	525	7	-	524	7	-
18.	Әскери сот	24	-	1	23	-	1
	Жиыны:	50 180	18 582	11 024	41 140	13 685	7 816

Р/с	Санаттар	Барылығы аяқталған		
		2019	2020	2021
1.	Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт	43 132	16 279	89 23
2.	Әйелдерді кемсітушілікті жою туралы халықаралық пакт	918	112	49
3.	Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пакт	272	48	7
4.	Нәсілдік кемсітушілікті жою туралы халықаралық конвенция	4	-	-
5.	Бала құқығы туралы халықаралық конвенция	58 22	2 125	20 39
6.	Мүгедектердің құқықтары туралы халықаралық конвенция	24	16	4
7.	Орхус конвенциясын іске асыру шеңберінде	8	2	2
Жиыны:		501 80	185 82	110 24

Материалдық құқық нормаларын қолдану

«Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары туралы» 2005 жылғы 30 мамырдағы Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабының б) тармақшасына сәйкес Қазақстан Республикасының халықаралық шарты деп Қазақстан Республикасы шет мемлекетпен (шет мемлекеттермен) немесе халықаралық ұйыммен (халықаралық ұйымдармен) жазбаша нысанда жасасқан және мұндай келісімнің бір құжатта немесе өзара байланысты бірнеше құжаттарда екендігіне қарамастан, сондай-ақ оның нақты атауына қарамастан (мысалы, шарт, конвенция, пакті, келісім және т.б.) халықаралық құқықпен реттелетін халықаралық келісімді түсіну керек.

Азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін сотта қорғауды қамтамасыз етуде халықаралық шарттарға елеулі рөл тиесілі, сондықтан қажет болған жағдайларда соттар Қазақстан Республикасының юрисдикциясы шегінде халықаралық құқық нормаларын басшылыққа алуға міндетті.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабының 3-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасы Конституциясына сәйкес Қазақстан Республикасы белгіленген тәртіппен жасасқан және Қазақстан Республикасының Парламенті ратификациялаған халықаралық шарттардың оның заңдарынан басымдығы болады.

АПК-нің 1-бабының екінші бөлігіне, 2-бабының үшінші бөлігіне сәйкес Қазақстан Республикасының халықаралық шарттық және өзге

де міндеттемелері, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің және Жоғарғы Сотының нормативтік қаулылары азаматтық процестік құқықтың құрамдас бөлігі болып табылады. Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттар осы Кодекс алдында басымдыққа ие болады және халықаралық шартта оны қолдану үшін заң шығару талап етілетін жағдайларды қоспағанда, тікелей қолданылады.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысында Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының нормаларын дұрыс және біркелкі қолдануды қамтамасыз ету мақсатында «Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының нормаларын қолдану туралы» 2008 жылғы 10 шілдедегі № 1 нормативтік қаулы (бұдан әрі – нормативтік қаулы) қабылданды.

Нормативтік қаулының 1-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасы Конституцияға және қабылданған халықаралық міндеттемелерге сәйкес өз аумағындағы және оның юрисдикциясындағы барлық адамдарға құқықтары мен бостандықтарын қорғауды қамтамасыз етуге міндеттенеді.

Шетелдік тұлғалардың қатысуымен істерді қарау кезінде соттардың халықаралық шарттардың нормаларын, Қазақстан Республикасының аумағында шетелдік соттардың шешімдерін тану және орындау, шетелдік соттардың сот тапсырмаларын орындау мәселелері жөніндегі материалдарды қолдану практикасын зерделеу Қазақстан Республикасы соттарының басқа мемлекеттің құзыретті органдарына сот тапсырмаларын жіберуі іске қатысатын адамдардың құқықтарын іске асыру, олардың өз міндеттерін адал орындауы, олардың сот-құқықтық қорғалуының тиімділігі үшін ұлттық заңнамадағы олқылықтарды, кемшіліктерді анықтауда елеулі маңызы бар.

2005 жылғы 28 қарашада Қазақстан Республикасы ратификациялаған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясының 7, 8, 10- баптарының, Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактінің (бұдан әрі – АСҚХП) 3, 14-баптарының ережелерінде әркімнің өзінің азаматтық құқықтары мен міндеттерін айқындау кезінде құзыретті, тәуелсіз және бейтарап соттың ақылға қонымды мерзімде әділетті және жария талқылауына құқығы бар.

Халықаралық ұйымдардың актілері, мемлекетаралық және үкіметаралық шарттар мен Қазақстан Республикасының ішкі заңнамасы азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша халықаралық құқықтық көмек көрсетуді көздейді.

Қазіргі уақытта Грузия, Литва Республикасы, Түркия Республикасы, Вьетнам Социалистік Республикасы, Үндістан Республикасы, Корей Халықтық Демократиялық Республикасы (бұдан әрі – КХДР), Моңғолия, Пәкістан Ислам Республикасы, Біріккен Араб Әмірліктері (бұдан әрі – БАӘ), Әзірбайжан Республикасы, Қырғыз Республикасы, Түрікменстан, Өзбекстан

Республикасы сияқты елдермен азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек көрсетуді көздейтін Қазақстан Республикасының екіжақты шарттары жасалды, ратификацияланды және қолданылады.

Қазақстан Республикасы құқықтық көмек көрсетуді көздейтін көпжақты шарттарды ратификациялады: Азаматтық іс жүргізу мәселелері жөніндегі конвенция (1954 жылғы 1 наурыз); Азаматтық немесе сауда істері жөніндегі сот және соттан тыс құжаттарды шетелде тапсыру туралы конвенция (1965 жылғы 15 қараша); Азаматтық немесе сауда істері бойынша шетелде дәлелдемелер алу туралы конвенция (1970 жылғы 18 наурыз); Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенция (1993 жылғы 22 қаңтар); Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек және құқықтық қатынастар туралы конвенцияға хаттама (1997 жылғы 28 наурыз), Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек және құқықтық қатынастар туралы конвенция (2002 жылғы 7 қазан) және көптеген басқалар.

Қазақстан Республикасы халықаралық шарттарының нормаларын қолдану мүмкіндігі туралы мәселені шешу кезінде соттар Қазақстан Республикасының халықаралық шарты шартта көзделген немесе оларға қатысушылар келіскен тәртіппен және мерзімдерде күшіне енетінін негізге алуға тиіс. Уағдаластық болмаған кезде халықаралық шарт келіссөздерге қатысушы барлық мемлекеттер шарттың міндеттілігіне келісім білдіргеннен кейін күшіне енеді (1969 жылғы Халықаралық шарттардың құқығы туралы Вена конвенциясының 24-бабы).

Егер Қазақстан Республикасы шартқа қол қою, құжаттар алмасу, шартты ратификациялау, оны қабылдау, бекіту, шартқа қосылу арқылы не уағдаласушы тараптар келіскен кез келген басқа тәсілмен халықаралық шарттың өзі үшін міндетті екендігіне келісім білдірсе, халықаралық шарт қолданылуға жатады.

Халықаралық шарттар құқығы туралы Вена конвенциясының 28-бабына сәйкес, егер бұл шартта тікелей көзделмесе, халықаралық шарттардың кері күші болмайды. Бұл ретте Қазақстан Республикасы Конституциясының 77-бабы 5) тармақшасының талаптары сақталуға тиіс.

Қажет болған жағдайларда соттар аталған халықаралық пактіге қатысушы ретінде Қазақстан Республикасы міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз ету үшін АСҚХП нормаларын басшылыққа алуға тиіс.

АСҚХП-нің 14-бабының бірінші бөлігіне сәйкес сот алдында жұрттың бәрі тең және әрбір адам өзіне тағылған кез келген қылмыстық айыптауды қарау кезінде немесе қайсыбір азаматтық процесте оның құқықтары мен міндеттерін анықтау кезінде ісінің заң негізінде құрылған құзыретті, тәуелсіз және әділ сот арқылы және соттылығына заңмен жатқызылған судьяның әділетті және ашық қарауын талап етуге құқылы.

Қорытуға келіп түскен істерді зерттеу республика соттарының 2019 жылы азаматтық істерді қарау кезінде халықаралық құқық нормаларын белсенді қолданғанын көрсетті. Бұл нормалар екі тарап ретінде қазақстандық жеке (ҚР азаматтары) және заңды тұлғалар қатысқан әртүрлі санаттағы көптеген істер бойынша (әсіресе некені бұзу туралы істер бойынша) қолданылғанын атап өткен жөн.

Мұндай тұлғалардың құқықтық қатынастары ұлттық заңнамамен реттелгенін ескере отырып, халықаралық құқық пен Қазақстан Республикасы құқығының қайшылықтары, ұлттық заңнамадағы олқылықтар болмаған кезде сот актілерінде халықаралық шарттардың ережелерін көрсету декларативті сипатта болды. Нәтижесінде статистикалық деректерде Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарының нормаларын қолдана отырып қаралған азаматтық істердің едәуір саны көрсетілген, ал олардың көп бөлігі ресми түрде қолданылған.

Жоғарғы Соттың жергілікті соттарға кейбір жағдайларда сот актілеріндегі халықаралық пактілердің (келісімдердің, шарттардың, декларациялардың) нормаларына сілтемелерді негізсіздігі туралы ескертулерінен кейін 2020 жылдан бастап халықаралық шарттардың нормалары қолданумен сот актілерінің саны күрт төмендеді.

Сонымен бірге Алматы қаласының, Павлодар, Батыс Қазақстан, Шығыс Қазақстан облыстарының соттары іс бойынша тараптар Қазақстан Республикасының азаматтары немесе заңды тұлғалары болғанына қарамастан, шығарылатын сот актілерінде халықаралық пактілерге (келісімдерге, шарттарға, декларацияларға) сілтемелер жасауды жалғастыруда, дау шетелдік тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қозғамайды, ал туындаған құқықтық қатынастар қазақстандық заңнамамен жеткілікті дәрежеде реттелген.

Қазақстан Республикасы халықаралық шартты ратификациялау кезінде ұлттық заңнама халықаралық құқық стандарттарына сәйкес келтірілетінін назарға ала отырып, мұндай дауларды қарау кезінде халықаралық шарттарға сілтемелер артық болады.

Қорытылатын санат бойынша сот практикасын талдай отырып, мынадай істер мен материалдарды бөліп көрсетуге болады:

- неке-отбасы, еңбек қатынастарынан туындайтын, зияткерлік меншік құқықтарын қорғауға байланысты азаматтық істер;
- шетелдіктердің қатысуымен және азаматтығы жоқ адамдардың, шетелдік заңды тұлғалардың;
- шетелдік соттардың құқықтық көмек туралы тапсырмаларын орындауға байланысты материалдар (АПК-нің 476-бабы);
- шетелдік соттардың шешімдерін, шетелдік төреліктердің төрелік шешімдерін тану және орындау (АПК-нің 501-504-баптары).

Зияткерлік меншік құқықтарын қорғауға байланысты неке-отбасы, еңбек қатынастарынан туындайтын азаматтық істер бойынша сот практикасы

БҰҰ Бас Ассамблеясының 1989 жылғы 20 қарашадағы 44/25 қарарымен қабылданған және Қазақстан Республикасы ратификациялаған Бала құқықтары туралы конвенцияның 18-бабының 1-тармағына сәйкес қатысушы мемлекеттер ата-анасының екеуінің де баланың тәрбиесі мен дамуы үшін ортақ және бірдей жауапкершілігін тану қағидаттарын қамтамасыз ету үшін барлық мүмкін күш-жігерлерді қабылдайды. Ата-анасы баланың тәрбиесі мен дамуы үшін негізгі жауапкершілікті мойнына алады. Баланың ең қажет мүдделері олардың негізгі қамқорлығының мәні болып табылады.

Конвенцияның осы ережелеріне соттар ұл (қыз) асырап алу туралы, ата-ана құқықтарынан айыру, балалар ата-аналарының бірімен республикадан тыс жерлерге тұрақты тұруға кеткен кезде балалардың тұрғылықты жерін айқындау туралы, алименттер өндіріп алу туралы істерді қарау кезіндегі шешімдерде сілтеме жасайды.

Балаларды тәрбиелеуге байланысты дауды шешу кезінде соттар Бала құқықтары туралы конвенцияның 12-бабының ережелерін ескеруге тиіс, оған сәйкес бала жасына қарамастан, өзінің мүдделерін қозғайтын барлық мәселелер бойынша өз пікірін еркін білдіруге, сондай-ақ кез келген сот немесе әкімшілік талқылау барысында тыңдалуға құқылы.

Қорытуға ұсынылған істерді зерделеу осы халықаралық норманы қолдануды республика соттары даудың мақсатына сәйкес және мәні бойынша жүзеге асыратынын көрсетті.

Батыс Қазақстан облысының кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соты Конвенцияның 12-бабын балалардың тұрғылықты жерін анықтау туралы О.-ның И.-ге талап қою арызы бойынша азаматтық іске қолданды. Психолог маманның қорытындысы мен балалардың пікірін ескере отырып, сот балалардың тұратын жерін әкесімен бірге анықтады.

Сонымен бірге некені бұзу туралы азаматтық істерді қарау кезінде халықаралық шарттардың нормаларын ресми және негізсіз қолдануға жол беріледі.

Мысалы, Ақтөбе облысы Ырғыз аудандық сотының 2021 жылғы 19 сәуірдегі шешімімен Б.-ның С.-ға некені бұзу туралы талабы қанағаттандырылды. Алайда сот актісінің уәждеу бөлігінде АСҚХП-ның 14-бабына сілтеме орынсыз келтірілген.

Батыс Қазақстан облысының соттары Қазақстан Республикасы 1998 жылғы 29 маусымдағы № 248 Заңмен ратификациялаған Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы 1979 жылғы 18 желтоқсандағы БҰҰ Конвенциясын 13 істі қарау кезінде қолданған, олар

бойынша тараптар дау айтпады және аталған норманы қолдану даудың нысанасына ешбір негізі жоқ.

Зияткерлік меншік құқықтарын қорғау жөніндегі дауларды қарау кезінде халықаралық құқық нормаларын қолдану жарамды және орынды болып табылады.

Осылайша Павлодар облысының МАЭС «U» ЖШС-ның (Юнилактис) «Ұ» фермерлік шаруашылығы» ЖШС-ға тауар таңбасын пайдалануды заңсыз деп тану, ақшалай өтемақы өндіріп алу туралы қойған талабын ішінара қанағаттандырды. Талапкердің құқығын бұзғанын тани отырып, сот 2010 жылғы 27 мамырдағы Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланған Таңбаларды халықаралық тіркеу туралы Мадрид келісімінің 4-бабына сілтеме жасады.

Нұр-Сұлтан қаласының МАЭС Қазақстан Республикасының Әділет министрлігіне «П» ӨК» ЖШС-ның 2018 жылғы 7 қыркүйектегі Апелляциялық кеңестің шешімін заңсыз деп тану, № 45698 куәлік бойынша «V» тауар белгісін тіркеуді қалпына келтіру туралы талабын қанағаттандырудан бас тартты. Сот талап қою арызын қанағаттандырудан бас тарта отырып, Өнеркәсіптік меншікті қорғау туралы Париж конвенциясының (PARIS CONVENTION FOR the PROTECTION of INDUSTRIAL PROPERTY, StockholmAct 1967) 2-тармағының 6-бабының (Article 6 bis) ережелерін негізді қолданды, онда тауардың шығу тегіне қатысты жаңылыстыруға әкелуі мүмкін зиянды тіркелген тауар белгісін имитациялау жағдайында, Өнеркәсіптік меншікті қорғау туралы Париж конвенциясының (PARIS CONVENTION FOR the PROTECTION of INDUSTRIAL PROPERTY, StockholmAct 1967) тауар таңбасын тіркеуді мүдделі тұлғалардың сұрауы негізінде белгісіз мерзім ішінде жарамсыз деп тануға мүмкіндік береді.

Қорытылған санаттағы істерді зерттеу 2020-2021 жылдары екі мемлекет - Қазақстан мен Ресей аумағында зейнетақы алатын азаматтарға уәкілетті органның талап қою арыздары бойынша істердің саны өскенін көрсетті.

Осы санаттағы істерді қарау кезінде соттар 1992 жылғы 13 наурыздағы «Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің зейнетақымен қамсыздандыру саласындағы құқықтарының кепілдіктері туралы» Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы келісімінің нормаларын басшылыққа алған.

Келісімнің 1 және 7-баптарына сәйкес Келісімге қатысушы мемлекеттердің азаматтары мен олардың отбасы мүшелерін зейнетақымен қамсыздандыру олар аумағында тұратын мемлекеттің заңнамасы бойынша, яғни аумақтық қағидат бойынша жүзеге асырылады. Зейнеткер Келісімге қатысушы мемлекеттер шегінде қоныс аударған кезде бұрынғы тұрғылықты жері бойынша зейнетақы төлеу, егер зейнетақының сол түрі зейнеткердің жаңа тұрғылықты жері бойынша мемлекеттің заңнамасында

көзделсе, тоқтатылады. Зейнетақының мөлшері осы Келісімнің 6-бабының 3-тармағында көзделген шарттарды сақтай отырып, зейнеткердің жаңа тұрғылықты жері бойынша Келісімге қатысушы мемлекеттің заңнамасына сәйкес қайта қаралады.

Аталған келісім Келісімге қатысушы екі мемлекетте бір мезгілде зейнетақы алуды болдырмайды.

Көрсетілген келісімнің нормаларын басшылыққа ала отырып, Қостанай облысының Меңдіқара аудандық соты Әлеуметтік қорғау департаментінің Ж.-ға жасына байланысты заңсыз алынған зейнетақы төлемдерін және мемлекеттік базалық зейнетақы төлемін республикалық бюджетке өндіріп алу туралы талап қою арызын қанағаттандырды.

Өскемен қалалық сотының шешімімен «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» КЕАҚ-тың Ресей Федерациясының (бұдан әрі – РФ) азаматы Л.-дан артық төленген зейнетақы төлемдерін өндіріп алу туралы талап қою арызы қанағаттандырылды, онда сот келісім нормаларын негізді қолданды.

Шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдардың, шетелдік заңды тұлғалардың қатысуымен істерді қарау кезінде халықаралық құқықтық актілердің нормаларын қолдану

Аталған санаттағы істердің басым бөлігін шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдарды шығарып жіберу туралы талап қою арыздары құрайды.

Қорыту шеңберінде келіп түскен істерді зерделеу республика соттарының көп жағдайда аталған дауларды қарау кезінде халықаралық құқық нормаларын қолданбай, ұлттық заңнама нормаларын басшылыққа алатынын көрсетті. Соттардың көрсетілген позициясы қате болып табылады.

Жоғарғы Сот аталған санаттағы істерді қарау кезінде шетелдік және азаматтығы жоқ адамдарды шығарып жіберу туралы істер бойынша қорыту жүргізу кезінде халықаралық шарттарды қолдану қажеттілігіне жергілікті соттардың назарын аударғанын атап өткен жөн.

Атап айтқанда мыналар көрсетілген: Қазақстан Республикасының аумағында заңды негіздерде жүрген шетелдіктерді шығарып жіберу туралы өтініштерді қарау формальды болмауға, соттар Қазақстан Республикасы Конституциясының және ратификацияланған халықаралық шарттардың ережелерін ескеруге тиіс, оларға сәйкес әрбір адам өз құқықтары мен бостандықтарын жүзеге асыру кезінде басқа адамдардың құқықтары мен бостандықтарын тиісінше тану мен құрметтеуді қамтамасыз ету, мемлекеттік (ұлттық) қауіпсіздікті, аумақтық тұтастықты, қоғамдық (қоғамдық) тәртіпті қорғау, қылмыстың алдын алу, халықтың денсаулығын немесе адамгершілігін қорғау үшін заңда белгіленген шектеулерге ғана ұшырауға тиіс.

Істерді талдау және статистикалық деректер Алматы, Нұр-Сұлтан, Шымкент қалаларының, Алматы, Маңғыстау, Қостанай облыстарының соттары шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдарды шығарып жіберу туралы азаматтық істерді қарау кезінде халықаралық шарттардың нормаларын қолданбайтындығын куәландырды.

Жамбыл, Атырау, Батыс Қазақстан, Ақтөбе, Павлодар, Ақмола, Солтүстік Қазақстан облыстарының соттары аталған нормаларды қолданудың оң тәжірибесіне ие.

Нормативтік қаулының 11-тармағына сәйкес қажет болған жағдайларда соттар көрсетілген халықаралық пактіге қатысушы ретінде Қазақстан Республикасы міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз ету үшін АСҚХП нормаларын басшылыққа алуға тиіс.

АСҚХП-нің 13-бабына сәйкес осы Пактіге қатысушы мемлекеттердің қайсыбірінің аумағында заңды негізде жүрген шетел азаматын осы аумақтан, заңға сәйкес шығарылған шешімді орындау бағытында ғана қайтаруға болады, және де мемлекет қауіпсіздігінің императивті қажеттілігі басқадай шараларды талап етпесе, ол өзінің қайтарылуына қарсы дәлелдемелерді ұсынып, құзыретті өкімет арнайы тағайындаған, құзыретті өкімет орны, тұлға, немесе тұлғалар арқылы ісінің қайта қаралуын талап етуіне және осы мақсатпен сол өкіметтің, тұлғаның, немесе тұлғалардың алдына келтірілуіне құқығы бар.

Көрсетілген норманы Жамбыл облысының соттары Тәжікстан Республикасының азаматтары С.-ны, М.-ны, Қырғыз Республикасының азаматы А.-ны шығарып жіберу туралы Жамбыл облысы Ішкі істер департаментінің талап қою арыздары бойынша істерді қарау кезінде қолданған.

Павлодар қалалық соты А.-ның (Ресей Федерациясының азаматы) Павлодар қаласының әкіміне, «Павлодар қаласының қаржы бөлімі» мемлекеттік мекемесіне тұрғын үйді жекешелендіру туралы шарт жасасудан бас тартуды заңсыз деп тану туралы өтініші бойынша азаматтық істі қарады.

Шешім қабылдау кезінде бірінші сатыдағы сот 2007 жылғы 26 шілдеде күші жойылған Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы Ресей Федерациясының аумағында тұрақты тұратын Қазақстан Республикасы азаматтарының және Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұратын Ресей Федерациясы азаматтарының құқықтық мәртебесі туралы халықаралық шарттың 6-бабының 2-тармағын қолданды. Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 30 желтоқсандағы Заңымен ратификацияланған бір мемлекеттің басқа мемлекеттің аумағында тұрақты тұратын азаматтарының құқықтық мәртебесі туралы 1998 жылғы 28 сәуірдегі басқа қолданылған халықаралық шарт заңды күшіне енген жоқ. Аталған қателерді апелляциялық сатыдағы сот түзетті.

2018 жылғы шілдеден бастап Қазақстан Республикасының Патенттік заңына өзгерістер енгізілді, оған сәйкес Қазақстан Республикасы қатысатын халықаралық шарттардың негізінде берілген Еуразиялық патенттерді қоса алғанда, патенттерге дау айту соттың айрықша ведомстволығына жатқызылды. 3-бапта, егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта осы Заңдағыдан өзгеше қағидалар белгіленсе, ол қағидалардың басымдығын көзделген. Сондай-ақ Заң 1883 жылғы 20 наурыздағы «Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясын» тікелей қолдануды көрсетеді.

Аталған даулар мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттардың соттылығына жатады. Еуразиялық патенттерге дау айтылған жағдайда осындай дауларды қарау кезінде зияткерлік меншік саласындағы халықаралық шарттардың нормаларын қолдану міндетті сипатқа ие болады.

Нұр-Сұлтан қаласының МАЭС Берингер ИНГЕЛЬХАЙМ ФАРМА ГмбХ УНД КО.КГ-ның (BOEHRINGER INGELHEIM PHARMA GMBH & CO.KG) «Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі» мемлекеттік мекемесіне, «Р» жауапкершілігі шектеулі серіктестігіне Қазақстан Республикасының аумағында «ингаляцияға арналған капсулалар» өнертабысына № 005188 Еуразиялық патентті жарамсыз деп тану туралы Апелляциялық кеңестің 2018 жылғы 8 шілдедегі шешімін заңсыз деп тану туралы талап қою арызын қарау кезінде Еуразиялық патенттік конвенцияны (Конвенция) қолданды.

Қазақстан Республикасы ратификациялаған конвенцияның 13-бабына сәйкес нақты Уағдаласушы Мемлекетте Еуразиялық патенттің жарамдылығына немесе нақты Уағдаласушы Мемлекетте Еуразиялық патенттің бұзылуына қатысты кез келген дауды осы Конвенцияның және Патенттік нұсқаулықтың (Нұсқаулық) негізінде ұлттық соттар немесе осы Мемлекеттің басқа да құзыретті органдары шешеді. Шешімнің Уағдаласушы Мемлекеттің аумағында ғана күші бар.

Конвенция мен Патенттік нұсқаулықтың нормаларын басшылыққа ала отырып, сот мәлімделген талаптардың негіздемесі бар жеткілікті дәлелдемелер ұсынбаған неміс компаниясының талаптарын қанағаттандырудан бас тартты.

Жоғарыда көрсетілген санаттардағы істер шетелдік жеке және заңды тұлғалардың, азаматтығы жоқ адамдардың қатысуымен қаралатынын назарға ала отырып, соттар Вена конвенциясында жазылған, халықаралық құқықтың көзі ретінде және олардың мемлекеттік және қоғамдық құрылымындағы айырмашылықтарына қарамастан, ұлттар арасындағы бейбіт ынтымақтастықты дамыту құралы ретінде шарттардың өсіп келе жатқан маңызын тануға бағытталған негізгі постулаттарды сақтау мақсатында халықаралық шарттардың нормаларын міндетті түрде қолдануды ұсынады.

Шетелдік соттардың құқықтық көмек туралы тапсырмаларын жіберуге және тапсырмаларын орындауға байланысты материалдарды қарау ерекшеліктері

Көрсетілген процесік әрекеттерді жасау кезінде соттар Қазақстан Республикасы соттарының шет мемлекеттер соттарының тапсырмаларын орындауды ұйымдастыру мәселелері бойынша, сондай-ақ сот шешімдерін және соттардың өзге де ресми құжаттарын орындау туралы өтінішхаттар бойынша шет мемлекеттердің құзыретті органдарымен белгіленген тәртіппен Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаменті (Жоғарғы Сот аппараты) (бұдан әрі – Департамент) өзара іс-қимыл жасайтынын ескеруі тиіс.

«1993 жылғы 22 қаңтардағы Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенцияны және 2002 жылғы 7 қазандағы Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы Конвенцияны іске асыру жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 31 желтоқсандағы № 1453 қаулысының 2-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасы соттарының, шет мемлекеттер соттарының тапсырмалары, сот шешімдерін және соттардың өзге де ресми құжаттарын орындау туралы өтінішхаттар бойынша көрсетілген конвенциялардың ережелерін орындауға Соттар әкімшілері уәкілетті.

Осы конвенцияларға сәйкес құқықтық көмек көрсету және құқықтық көмекке жүгіну кезінде Соттар әкімшілері сот құжаттарын тікелей конвенцияға қатысушы мемлекеттердің құзыретті органдарына жібереді.

Шет мемлекеттердің соттары мен басқа да мекемелерінің орындалмаған тапсырмалары және сот актілерін орындау туралы өтінішхаттарды қайтару немесе қанағаттандырудан бас тарту туралы сот құжаттарын Соттардың әкімшілері Департамент арқылы конвенцияларға қатысушы мемлекеттердің құзыретті органдарына жібереді.

Халықаралық шарт болмаған кезде басқа мемлекеттердің құзыретті органдарымен өзара іс-қимыл халықаралық құқықта көзделген өзара түсіністік қағидаты негізінде және Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігімен келісу бойынша жүзеге асырылады.

Қазақстан Республикасы жасасқан халықаралық шартта Қазақстан Республикасының заңнамасындағыдан өзгеше ережелер белгіленген жағдайларда, ратификацияланған халықаралық шарттың ережелері колданылады.

Қазақстан Грузиямен, Қырғызстанмен, Өзбекстанмен, Түркіменстанмен, Әзірбайжанмен, Литвамен, Түркиямен, Қытаймен, Вьетнаммен, КХДР-мен, БАӘ-мен, Үндістанмен, Пәкістанмен,

Моңғолиямен азаматтық және қылмыстық істер бойынша; АҚШ-пен, Румыниямен, БАӘ-мен, Үндістанмен, Кореямен, Чехиямен, КХДР-мен, Моңғолиямен, Испаниямен, Венгриямен, Монакомен және т.б. қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек туралы екіжақты шарттар жасасты.

Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттардың тізімі Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының сайтында орналастырылған (сілтеме <http://sud.gov.kz/rus/kategoriya/mezhdunarodnyedogovory-0>).

Статистикалық деректерге және шет мемлекеттердің тапсырмаларын орындау кезінде зерделеуге ұсынылған материалдарға сәйкес соттар Департамент басшысының 2020 жылғы 16 қаңтардағы № 6001-20-7-6/28 өкімімен бекітілген Қазақстан Республикасы соттарының шет мемлекеттердің соттарына құқықтық көмек көрсетуі және құқықтық көмекке жүгінуі туралы әдістемелік ұсынымдарды басшылыққа алады.

Республика соттарының халықаралық құқықтық көмек көрсету жөніндегі жұмыс практикасына сүйене отырып, республика соттары өзара іс-қимыл жасайтын негізгі елдер: Ресей Федерациясы, Украина, Беларусь Республикасы, Қырғыз Республикасы, Тәжікстан, Германия Федеративтік Республикасы, Польша, Болгария, отбасылық құқықтық қатынастармен байланысты істер бойынша Түркия Республикасы болып табылады.

Соттардың құқықтық көмек көрсетуіне және шет мемлекеттердің соттарына құқықтық көмек сұрап жүгінуіне байланысты құжаттарды дайындау сапасының мәселелері бұрынғысынша өзекті болып қала береді.

Осы бағыттағы соттардың жұмысын талдау талданатын кезеңнің алдындағы кезеңдермен салыстырғанда құжаттардың сапалы орындалуы мен ресімделуінің оң динамикасын көрсетеді, алайда халықаралық актілердің, Әдістемелік ұсынымдардың талаптарын жекелеген бұзушылықтар бар.

Мәселен, құжаттардың тиісінше ресімделмеуі, халықаралық шарттардың талаптарын сақтамауы салдарынан олардың қайтарылуы орын алып отыр.

Сот әкімшілері 2020 жылы 237 құжатты, 2021 жылы 223 құжатты соттарға қайтарды. Оның ішінде, тек Алматы қаласының СӘ 2020 жылы 158 құжат, 2021 жылы 109 құжат қайтарылды.

2021 жылғы 22 ақпанда Көкшетау қалалық сотына Б.-ға құжаттарды тапсыру туралы Германия Федеративтік Республикасының сот тапсырмасын орындау бойынша құжаттар қайтарылды, өйткені құқықтық көмек көрсету туралы тапсырманың нысаны мен мазмұны бойынша халықаралық шарттың талаптары сақталмаған (1965 ж. Азаматтық немесе сауда істері бойынша сот және соттан тыс құжаттарды шетелде тапсыру туралы конвенция бойынша куәлікті толтырмау);

Ресей Федерациясының Санкт-Петербург қаласындағы Красносель аудандық сотының алименттік келісімді бұзу және М.-дан алиментті өндіріп алу мөлшерін өзгерту бөлігіндегі 2020 жылғы 3 маусымдағы шешімін Қазақстан Республикасының аумағында тану және мәжбүрлеп орындатуға рұқсат беру туралы М.-ның қолдаухатын орындау бойынша құжаттарды қайтару себебі Көкшетау қалалық сотының 2021 жылғы 10 қарашадағы ұйғарымында халықаралық шартқа қате сілтеме жасауы болып табылды., өйткені Ресей Федерациясы Кишинев конвенциясын (2002 жылғы 7 қазандағы Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенция) ратификациялаған ТМД-ға қатысушы мемлекет болып табылмайды. Соттың 2022 жылғы 21 қаңтардағы ұйғарымымен аталған қателік түзетілді.

Шет мемлекеттің шешімдерін мәжбүрлеп орындатуды реттейтін барлық халықаралық шарттардың міндетті талабы оған қарсы шешім шығарылған, процеске қатыспаған тараптың тиісті тәртіппен болғанын және сотқа уақтылы шақырылғанын растайтын құжаттарды ұсыну болып табылады.

Шетелдік азамат не шетелдік заңды тұлға жауапкер болып табылатын азаматтық істерді соттар қараған кезде талап қою құжаттарын тапсыру және тиісінше хабарлау үшін жауапкердің орналасқан жері бойынша шетелдік сотқа сот тапсырмасын жіберудің маңыздылығы айтарлықтай болмайды. Мұндай істерді жеңілдетілген іс жүргізу тәртібімен қозғау практикасы бар, бұған жол беруге болмайды, өйткені ол сот актісін одан әрі орындау мүмкіндігін жоққа шығарады.

Мәселен, Ақмола облысының МАЭС жеңілдетілген жазбаша іс жүргізу тәртібімен «С» ЖШС-ның «О» ЖШҚ-ға (Ресей Федерациясы) шарт бойынша берешекті және тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы талап қою арызы бойынша азаматтық іс қаралды. Жауапкерге іс қозғалғаны және оны соттың қарауы туралы хабарлау туралы құжаттар іс материалдарында жоқ.

Шетелдік соттардың шешімдерін, шетелдік төреліктердің төрелік шешімдерін тану және орындау (АПК-нің 501-504-баптары)

Қазақстан Республикасының аумағында азаматтық, отбасылық, экономикалық, әкімшілік және қылмыстық істер бойынша сот актілерін тану тәртібі Әдістемелік ұсынымдардың 4-бөлімінде регламенттелген.

Сот шешімін тану және орындау туралы өтінішхатты (Минск Конвенциясының 53-бабы және Кишинев Конвенциясының 56-бабы) шешім пайдасына шығарылған тарап немесе сенімхат бойынша оның өкілі шешім орындалуға жататын басқа мемлекеттің құзыретті сотына береді (34-тармақ).

43-тармаққа сәйкес Киев келісімі бойынша шешімді тану және орындауды шешу мүдделі Тараптың өтінішхаты бойынша шешім орындалуға жататын құзыретті сотқа жіберіледі.

Әдетте, азаматтар, заңды тұлғалар, сондай-ақ соттар ТМД елдерінің соттарына республика соттары шығарған шешімдерді осы мемлекеттердің аумағында мәжбүрлеп орындатуды тану және шешу туралы өтінішхаттармен жүгінеді.

Сот шешімін мәжбүрлеп орындату туралы өтінішхат шешім орындалуға жататын елдің сотына беріледі. Өтінішхатты өндіріп алушының өзі немесе сенімхат бойынша оның өкілі береді. Мемлекет кірісіне өндіріп алу бойынша өтінішхатты істі қараған сот беруге өкілетті.

Бұл ретте мынадай құжаттарды: шешім, үкім не сот актісінің куәландырылған көшірмесі, егер өндіріп алынуға жататын сомалардың мөлшерін, тағайындалған жазаның мөлшерін өзгертсе (қылмыстық істер бойынша) жоғары тұрған соттың шешімі, сонымен қатар сот актісінің заңды күшіне енгені және орындалуға жататыны немесе шешімнің өзінен туындамаса шешім заңды күшіне енгенге дейін орындалуға жататыны туралы ресми құжат; сондай-ақ азаматтық істер бойынша – процеске қатыспаған, шешім шығарылған тарапқа істі қарау уақыты туралы тиісті түрде хабарланғаны, ал ол процестік әрекетке қабілетсіз болған жағдайда тиісті түрде ұсынылғаны жөнінде баяндалған құжат; сот актісінің Қазақстан Республикасының аумағында орындалмағаны немесе ішінара орындалғанын растайтын құжат қоса ұсынылады.

Өндіріп алушы өтінішхатты іс бойынша шешім шығарған сотқа да беруі мүмкін. Бұл сот өтінішхатты шетелдік сотқа жібереді, ол өтінішхат бойынша шешім шығаруға құқылы, бірақ өтінішхат міндетті түрде шет мемлекеттің сотына жіберілуге тиіс.

Шет мемлекеттің аумағында сот бұйрықтарын тану және орындау көрсетілетін құқықтық көмек көлеміне кірмейді.

Бұдан басқа, 1993 жылғы 22 қаңтардағы (Минск конвенциясы) және 2002 жылғы 7 қазандағы (Кишинев Конвенциясы) Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенциялардың нормаларына сәйкес сот талқылауының уақыты мен орны туралы уақтылы не тиісінше хабардар етпеу салдарынан сот процесінде жауапкердің болмауы сот актісін мәжбүрлеп орындатуды танудан және шешуден бас тартуға негіз болып табылады.

Шет мемлекеттің аумағында экономикалық соттың шешімдерін мәжбүрлеп орындатуды тануға және шешуге қатысты соттар 1998 жылғы 6 наурыздағы (Мәскеу қаласы) «Достастыққа қатысушы мемлекеттердің аумақтарында төрелік, шаруашылық және экономикалық соттарды орындау тәртібі туралы» келісімді басшылыққа алуы тиіс, ол экономикалық дауларды қозғайтын ТМД-ға қатысушылар мемлекеттерінің төрелік, шаруашылық

және экономикалық соттарының сот шешімдерін өзара орындау тәртібін реттейді. Ресей Федерациясы Үкіметінің 2013 жылғы 31 қазандағы өкіміне сәйкес Ресей Федерациясы Мәскеу келісіміне қатысушылар қатарынан шығып кеткен.

Осыған байланысты Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасы арасындағы құқықтық көмек саласындағы ынтымақтастық Минск конвенциясы және 1992 жылғы 20 наурыздағы «Шаруашылық қызметті жүзеге асыруға байланысты дауларды шешу тәртібі туралы» Киев келісімі негізінде жүзеге асырылады.

Мүдделі тарап өтінішхатты экономикалық соттың шешімі орындалуға жататын құзыретті сотқа жіберген кезде жалпы юрисдикциядағы соттың шешімін тану туралы өтінішхатты жіберген кездегідей құжаттар қоса беріледі, сондай-ақ іс бойынша шешім шығарған сот жазып берген атқару парағы қоса беріледі.

Қорытылып отырған санат бойынша сот практикасын талдау көрсеткендей, соттар өтінішхаттарды қарау кезінде жоғарыда аталған нормативтік дереккөздерді басшылыққа алады, оларды қолдану қиындық тудырмайды, шығарылған сот актілері сирек жағдайларда түзетіледі.

Алматы қаласы Бостандық аудандық сотының 2019 жылғы 27 қыркүйектегі ұйғарымымен К.-нің өтінішхаты қанағаттандырылды.

Ресей Федерациясы Мәскеу қаласы Хамовническая аудандық сотының 2018 жылғы 23 наурыздағы Т.-дан К.-нің пайдасына 10 000 000 рубль мөлшеріндегі қарыз сомасын, 698 698, 63 рубль мөлшеріндегі қарызды пайдаланғаны үшін пайыздарды, Ресей Федерациясының Орталық Банкі белгілеген қайта қаржыландыру мөлшерлемесі бойынша 10 000 000 рубль мөлшеріндегі негізгі қарыз сомасына есептелген қарызды пайдаланғаны үшін пайыздарды, 31 жылғы 2018 қаңтардан бастап сот шешімінің нақты орындалған күніне дейін 2 600 000 рубль мөлшеріндегі тұрақсыздық айыбын, 60 000 рубль мемлекеттік бажды қайтару үшін 2018 жылғы 31 қаңтардан бастап сот шешімінің нақты орындалған күніне дейінгі мерзімі өткен әрбір күн үшін 0,1% мөлшерлемесі бойынша 10 000 000 рубль мөлшеріндегі негізгі борыш сомасына есептелген тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы шешімі Қазақстан Республикасының аумағында танылды және орындауға рұқсат етілді.

Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2020 жылғы 29 сәуірдегі ұйғарымымен бірінші сатыдағы соттың ұйғарымы өзгеріссіз қалды.

Жоғарғы Соттың азаматтық істер жөніндегі кассациялық алқасының қаулысымен Т.-ның өтінішхаты бойынша апелляциялық саты ұйғарымның күші жойылды, материалдар соттардың халықаралық заңнама, АПК талаптарын сақтамауына байланысты сот актісінің орындалуын,

борышкердің процестік құқықтарының сақталуын тексеру бөлігінде жаңадан қарауға жіберілді.

Соттың 2020 жылғы 2 қазандағы ұйғарымымен «Б» ЖШҚ-ның Қазақстан Республикасының аумағында орындауды тану туралы өтінішхаты қанағаттандырылды. Мәскеу облысы Ступинский қалалық сотының «Б» ЖШҚ үшін Volkswagen Passat VIN WYWZZ3CZ7P074608 2006 жылы шығарылған, тіркеу белгісі P716ер799 автомобильге меншік құқығын тану, М.-дан «Бизнес групп авто» ЖШҚ-ның пайдасына лизингтік төлемдер бойынша 117 226 рубль мөлшеріндегі берешекті өндіріп алу туралы 2019 жылғы 9 сәуірдегі шешімі танылып, орындауға жіберілді. С.-дан 2006 жылы шығарылған Volkswagen Passat VIN wywzz3cz7p074608 маркалы, тіркеу белгісі P716EP799 автокөлігі алынып, талап қоюшы «Б» ЖШҚ-ға берілді.

Батыс Қазақстан облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2021 жылғы 7 сәуірдегі ұйғарымымен бірінші сатыдағы соттың Минск Конвенциясының талаптарын орындамауына байланысты сот ұйғарымының күші жойылды. Сот шет мемлекеттің шешімін Қазақстан Республикасының аумағында тану үшін құқықтық негіздер болмаған кезде шет мемлекеттің шешімін орындау туралы сот актісін қабылдады, бұл өтінішхатты негізсіз қанағаттандыруға әкеп соқты.

Сонымен өтінішхатқа ҚР азаматы С. Ресей Федерациясының сотына тиісті тәртіппен уақтылы шақырылғаны туралы құжат қоса берілмеген. Сот РФ соты шешімінің шегінен шығып, ҚР азаматы С.-дан даулы автокөлікті алып қою туралы атқару парағын берді, ал бұл талаптар талап қою тәртібімен қаралуға жатады.

2019 жылғы 13 наурызда Ақмола облысы Біржан сал ауданының соты «А» жауапкершілігі шектеулі қоғамының (Беларусь Республикасы) «Арай» ШҚ-ға (Қазақстан Республикасы) мемлекеттік баж бойынша шығыстарды өтеуде 2930 евро берешекті, 612,50 рубльді өндіріп алу туралы азаматтық іс бойынша Беларусь Республикасы Брест облысының экономикалық сотының шешімін таныды және оның орындалуын шешті.

Ұйғарымда сот 2002 жылғы 7 қазандағы Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек пен құқықтық қатынастар туралы конвенцияның (Минск) шешім пайдасына шығарылған тарап шешімді тану және орындау туралы өтінішхатты шешім орындалуға жататын Уағдаласушы Тараптың құзыретті сотына береді деген 56-бабына сілтеме жасаған.

Материалды апелляциялық сатыдағы сотта қарау кезінде Конвенцияға берілген сілтеме қате деп танылды, өйткені өтініш Кишинев Конвенциясы реттейтін тәртіппен орындалуы тиіс.

Сонымен қатар материалды аудандық сот соттылық ережелерін бұза отырып қарағанын атап өткен жөн, өйткені өтінішхат Ақмола облысының

МАЭС-те қаралуға тиіс. Аталған қатені апелляциялық сатыдағы сот түзеген.

Семей қалалық сотының 2020 жылғы 28 қаңтардағы ұйғарымымен «Т» АҚ-ның Ресей Федерациясы Тверь қаласының Пролетар аудандық сотының 2016 жылғы 7 қазандағы сырттай шешімін Қазақстан Республикасының аумағында тану және орындау туралы өтінішхаты қанағаттандырылды.

Шығыс Қазақстан облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2020 жылғы 19 мамырдағы ұйғарымымен Семей қалалық сотының 2020 жылғы 28 қаңтардағы ұйғарымының күші жойылып, өтінішхатты қанағаттандырудан бас тартылды.

Сот актісінің күшін жоя отырып, апелляциялық сатыдағы сот арыз берушінің талаптарын қанағаттандыру үшін құқықтық негіздердің жоқтығын көрсетті, өйткені шет мемлекеттің соты «Азаматтық, отбасылық және қылмыстық істер бойынша құқықтық көмек және құқықтық қатынастар туралы» Конвенцияның 53-бабында көзделген талаптарды сақтамады (Минск қ., 1993 жылғы 22 қаңтар). Сот жауапкерді өзінің соңғы белгілі тұрғылықты жері бойынша хабардар етпеді, соның салдарынан Х. процеске шетелдік сотта қатыспады. Тиісінше Қазақстан Республикасының аумағында шетелдік соттың шешімін мәжбүрлеп орындату үшін қажетті жағдайлар болған жоқ.

Жауапкердің тиісті хабарламасына байланысты осыған ұқсас негіздер бойынша Өскемен қалалық сотының 2020 жылғы 1 шілдедегі ұйғарымымен Ресей Федерациясы Алтай өлкесі Барнаул қаласының орталық аудандық сотының 2020 жылғы 16 наурыздағы шешімін тану және зиянды өтеу есебінен 72 102 рубль 11 тиынды және сот шығындарын Ә.-ден «Алтай өлкесінің автомобиль жолдары басқармасы» ҚМКУ пайдасына өндіру туралы «Алтай өлкесінің автомобиль жолдары басқармасы» өлкелік мемлекеттік қазыналық мекемесінің өтінішхатын қанағаттандырудан бас тартылды.

Өскемен қалалық сотының 2020 жылғы 5 ақпандағы ұйғарымымен Беларусь Республикасының азаматы Ж.-ның Минск қаласының Орталық ауданы сотының Қазақстан Республикасы, ШҚО, Өскемен қаласында тұратын борышкер Ж.-дан кәмелетке толмаған балаларды күтіп-бағуға алименттерді өндіріп алу туралы сот бұйрығы туралы 2017 жылғы 10 шілдедегі ұйғарымын Қазақстан Республикасының аумағында мәжбүрлеп орындатуға рұқсат беру туралы өтінішхатын қанағаттандырудан бас тартылды.

Минск қаласының Орталық ауданы сотының 2017 жылғы 10 шілдедегі сот бұйрығы туралы ұйғарымын Қазақстан Республикасының аумағында танудан және орындаудан бас тарта отырып, сот Кишинев конвенциясында

басқа Уағдаласушы Тараптардың аумақтарында шығарылған сот бұйрығы туралы ұйғарымдарды орындау көзделмегенін негізге алды.

Конвенцияның 54-бабында танылатын және орындалуға жататын басқа Уағдаласушы Тараптардың аумақтарында шығарылған шешімдердің тізбесі белгіленген.

Шет мемлекеттердің аумағында сот бұйрықтарын тану және орындау көрсетілетін құқықтық көмек көлеміне кірмейді.

АПК-нің 134-бабының бірінші бөлігіне сәйкес сот бұйрықтарын соттар борышкерді шақырмай және сот талқылауынсыз арыз берушілердің даусыз талаптары бойынша шығарылады.

Сот талқылауының уақыты мен орны туралы уақтылы не тиісінше хабардар етпеу салдарынан жауапкердің сот процесінде болмауы сот актісін тануды және оның орындалуын шешуден бас тарту үшін негіз болып табылады.

Осыған байланысты, бұйрықтық іс жүргізуде өтініштерді қарау кезінде АПК-нің 138-бабы бірінші бөлігінің 2) тармақшасына сәйкес борышкердің Қазақстан Республикасынан тыс жерлерде тұрғылықты жерінің болуы арыз берушіге талап қою ісін жүргізу тәртібімен сотқа жүгінуді түсіндіре отырып, сот бұйрығын шығару туралы арызды қабылдаудан бас тарту үшін негіз болып табылатындығын ескеру қажет.

Сот бұйрықтарының Қазақстан Республикасынан тыс жерлерде заңды күші болады және егер оны шығару кезінде Тараптар Қазақстан Республикасының аумағында тұрған жағдайда ғана борышкердің тұрғылықты жері бойынша орындауға жіберіледі.

Қорытындылар

Азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін сотта қорғауды қамтамасыз етуде халықаралық шарттар елеулі рөл атқарады, сондықтан қажет болған жағдайларда соттар Қазақстан Республикасының юрисдикциясы шегінде халықаралық құқық нормаларын басшылыққа алуға міндетті.

Жүргізілген қорыту жалпы алғанда республика соттарының азаматтық істерді қарау кезінде халықаралық шарттардың нормалары дұрыс қолданатынын көрсетті.

Сонымен қатар халықаралық шарттардың нормаларын формальды түрде қолдану жағдайлары кездеседі.

Павлодар, Батыс Қазақстан облыстарының соттары халықаралық құқықтық актілерді негізсіз жиі қолдануда.

Сонымен бірге Алматы, Нұр-Сұлтан, Шымкент қалаларының, Қостанай, Алматы, Маңғыстау, Шығыс Қазақстан облыстарының соттары

шетелдік азаматтарды шығарып жіберу туралы істерді қарау кезінде халықаралық шарттардың нормаларын қолданбайды.

Ақмола, Алматы облыстарының, Шымкент қаласының соттары құқықтық көмек көрсету шеңберінде жіберілетін құжаттардың халықаралық нормаларға сәйкес келмеуіне, олардың тиісінше ресімделмеуіне жол берген. Көрсетілген кемшіліктер Республика сот жүйесінің беделіне теріс әсер етеді және халықаралық процеске қатысушылардың заңды құқықтарының бұзылуына әкеп соғуы мүмкін.

Осыған байланысты соттар шетелдік соттардың сот тапсырмалары мен сот актілерін орындау тәртібі Әдістемелік ұсынымдарда толық регламенттелгенін, оларды бұзбау материалдардың қайтарылуын, сотта әуре-сарсанды болдырмайтынын ескергені жөн.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 15.08.2022 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₈. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 1548 дана. Тапсырыс № 302.

Подписано в печать 15.08.2022 г.
Формат 60x84 ¹/₈. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 1548 экз. Заказ № 302.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Нұр-Сұлтан қаласы, К.Байсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 37-70-74